

BOSNA I HERCEGOVINA

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

**DRUGI PRIODIČNI IZVJEŠTAJ
Bosne i Hercegovine o primjeni Međunarodnog pakta o
gradanskim i političkim pravima**

Sarajevo, oktobar 2010. godina

SADRŽAJ

UVOD	3
Preporuka br. 8	4
Preporuka br. 9	5
Preporuka br. 10	5
Preporuka br. 11	7
Preporuka br. 12	9
Preporuka br. 13	15
Preporuka br. 14	16
Preporuka br. 15	18
Preporuka br. 16	23
Preporuka br. 17	27
Preporuka br. 18	29
Preporuka br. 19	30
Preporuka br. 20	33
Preporuka br. 21	34
Preporuka br. 22	35
Preporuka br. 23	38
Preporuka br. 24	38
Preporuka br. 25	39
Popis skraćenica	40

UVOD

Komiteet za ljudska prava, razmatrao je Inicijalni izvještaj BiH o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima za period 1994-2004. godine (CCPR/C/BiH/1) na svom 2402., 2403., i 2404. Na sastanku (CCPR/C/SR.2402,2403 i 2404), održanim 18. i 19. oktobra 2006. godine u Ženevi usvojio je Zaključna razmatranja – preporuke u kojima je predočio pozitivne aspekte, faktore i teškoće koji ometaju implementaciju Pakta o građanskim i političkim pravima, markirao glavna pitanja koja izazivaju zabrinutost, te dao sugestije i preporuke na koje je BiH kao članica UN-a i UN Komiteta za ljudska prava dužna dati odgovore na postavljena pitanja iz Zaključnih preporuka UN Komiteta i o tome do 1. novembra 2010. godine u formi Drugog periodičnog izvještaja informisati nadeni komitet.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH (daljem tekstu Ministarstvo), kao resorno ministarstvo, na vrijeme je pristupilo ispunjavanju svojih obaveza. Nakon prezentacije i usvajanja Inicijalnog izvještaja pred UN Komitetom za ljudska prava, upoznao je Vijeće ministara BiH sa Izvještajem delegacije BiH na prezentovanju Inicijalnog izvještaja i Zaključnim preporukama UN Komiteta koje je po tim pitanjima usvojilo Zaključke kojim je obavezalo Ministarstvo da sa sadržinom Zaključnih preporuka UN Komiteta upozna sve nadležne organe i institucije kako bi isti na vrijeme pristupili implementaciji Zaključnih napomena, posebno onih koje se odnose na faktore i teškoće koje izazivaju zabrinutost i ometaju implementaciju Pakta. Ministarstvo je uz instruktivno pismo, pomenute dokumente dostavilo svim nadležnim državnim organima i institucijama (sudskim, zakonodavnim i administrativnim). Inicijalni izvještaj, kao i preporuke Komiteta sačinjeni na sva tri bh službena jezika postavljeni su na web stranicu Ministarstva, tako da je sa njihovom sadržinom upoznata šira javnost u BiH, kao i nevladine organizacije. Početkom 2010. godine Ministarstvo je formiralo Interresornu radnu grupu sa zadatkom da sačini tekst Drugog periodičnog izvještaja. Pomenutu radnu grupu činili su predstavnici nadležnih ministarstava na nivou BiH, nadležnih entitetskih ministarstava i odjeljenja Brčko Distrikta BiH.

Vođeno je računa da članovi Interresorne radne grupe za izradu pomenutog periodičnog izvještaja o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima u BiH, budu eksperti i stručnjaci koji se najneposrednije bave predmetnom problematikom iz cijele BiH.

Drugi periodični izvještaj će biti dostupan civilnom društvu i nevladinim organizacijama koje djeluju u BiH.

1. U vezi s pozitivnim aspektima UN Komiteta za ljudska prava na osnovu Inicijalnog izvještaja Bosne i Hercegovine o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim

pravima, 1994-2004. godine, potrebno je istaći da je nakon perioda izvještavanja došlo do potpune implementacije Zakona o izmjeni i dopuni Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH. Naime, prestale su sa radom entitetske institucije ombudsmena, donošenjem entitetskih zakona o prestanku funkcionisanja navedenih institucija. Uspostavljena je jedinstvena institucija na državnom nivou.

Posebnu podršku radu Ombudsmena za ljudska prava BiH daje Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik BiH“, broj: 50/09), koji ovu instituciju definiše kao centralnu instituciju za zaštitu od diskriminacije u BiH. U članu 7. pomenutog zakona Ombudsmen je nadležan za prijem pojedinačnih i grupnih žalbi koje se odnose na diskriminaciju. On također treba da pruža fizičkim i pravnim licima obavještenja o njihovim pravima i obavezama i mogućnostima sudske zaštite. Po osnovu žalbe odlučuje o prihvatanju žalbe ili pokretanju postupka istraživanja i predlaže pokretanje postupka medijacije.

Dakle, može se konstatovati da su stvoreni svi potrebni uslovi za rad Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH u punom kapacitetu, da je osigurana njegova nezavisnost i nepristrasnost i osiguran jedinstven pristup ljudskim pravima u BiH.

Komitet je pozitivno ocijenio uspostavu državne Agencije za ravnopravnost spolova kao i Gender centara na entitetskom nivou, sa nadležnošću da istražuje pojedinačne slučajeve navodnih povreda Zakona o ravnopravnosti spolova.

Komitet također pozdravlja provedenu reformu krivičnog zakona i sudskog sistema države članice, a posebno:

- (a) Usvajanje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, koji daje opsežne zaštitne mjere kao i definiciju odvojenog krivičnog djela domaćeg nasilja i trgovine ljudima u državnom i entitetskim krivičnim zakonima.
- (b) Usvajanje državnog i entitetskih zakona o zaštiti svjedoka; i
- (c) Uspostavljanje Odjela za ratne zločine na Sudu Bosne i Hercegovine, koji ima nadležnost procesuiranje slučajeva ratnih zločina prebačenih sa Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, i Državne agencije za istragu i zaštitu unutar Ministarstva sigurnosti BiH, kako bi poboljšali saradnju policije sa krivičnim gonjenjem ratnih zločina.

Preporuka br. 8.

Činjenica je da je Ustavom BiH članovima IV i V uspostavljen takav odnos da pri izboru delegata u Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH i tročlano Predsjedništvo BiH birani samo predstavnici tri konstitutivna naroda: Bošnjaka, Srba i Hrvata. Ustavna kategorija „ostali“ koju, prema Ustavu BiH, čini 17 nacionalnih manjina nisu u prilici da se kandiduju na pomenute najviše političke pozicije. Postalo je jasno da se radi o očitj diskriminaciji i neravnopravnosti jednog dijela građana BiH da učestvuju ravnopravno u izborima za najogovornije funkcije na nivou BiH.

Ustavnim promjenama u BiH prišlo se još 2006. godine, kada je tzv. aprilski paket o ustavnim promjenama odbijen od strane jednog broja stranačkih predstavnika. Nije došlo do usvajanja relevantnih ustavnih amandmana koji su, između ostalog, regulisali i participaciju i ravnopravnost svih građana BiH i po pitanju izbornih procesa i ravnopravnom kandidovanju i učešću u vlasti svih građana bez obzira na njihovu nacionalnu opredijeljenost.

Zbog narušavanja prava o slobodi izbora i diskriminacije „ostalih“ koji nisu pripadnici ni jednog od konstitutivnih naroda BiH, kako stoji u Ustavu BiH, uslijedile su tužbe Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu, od strana predstavnika Romskog i Jevrejskog porijekla. Radi se o slučaju tužbi Derve Sejdića i Jakoba Fincija protiv BiH. Veliko vijeće suda za ljudska prava u Strazburu 22. decembra 2009. godine donijelo je presudu broj: 27996/06, u korist podnosioca tužbe, uz obavezu BiH da snosi sudske troškove aplikantima i da pristupi ustavnim promjenama koje će biti usklađene sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Sa ciljem uvođenja odgovarajućih ustavnih i zakonskih amandmana, Vijeće ministara BiH je usvojilo Akcioni plan 4. marta 2010. godine i imenovalo Radnu grupu da napravi nacrt istih. Centralna izborna komisija BiH je usvojila Akcioni plan 18. februara 2010. godine iznoseći u detalje odredbe koje bi trebale biti usvojene i moguće korake koje bi trebalo preduzeti ako amandmani ne budu usvojeni prije zakazanih opštih izbora do kraja maja iste godine.

Vijeće ministara BiH je 4. aprila 2010. godine, usvojilo, stim u vezi, Akcioni plan i imenovalo Radnu grupu da pripremi nacrt odgovarajućih ustavnih i zakonskih amandmana. Nažalost, u zadatom roku formirana radna grupa od strane Vijeća ministara BiH nije postigla dogovor oko predloženih ustavnih amandmana zbog neslaganja vodećih političara o suštinskim pitanjima. Vijeće ministara BiH je, nakon toga, 22. aprila 2010. godine, razmotrilo izvještaj Radne grupe zadužene za pripremu ustavnih i zakonskih amandmana i dalo joj novi rok za izvršenje postavljenog zadatka. To znači da će i ovi izbori u BiH proći a da BiH neće moći ispoštovati presudu Evropskog suda za ljudska prava. Dakle, za očekivati je da će to biti završeno i ispoštovano odmah nakon izbora, uspostavom novih organa vlasti u BiH.

Preporuka br. 9.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima je preveden na službene jezike koji su u upotrebi u BiH, te postavljen na web stranicu Ministarstva. Također, su na istu stranicu postavljene i Zaključne napomene – preporuke Komiteta za ljudska prava, prevedene na tri službena jezika i dva pisma u BiH. Pomenute preporuke Komiteta su nakon razmatranja i usvajanja od strane Vijeće ministara BiH, zajedno sa zaključkom, dostavljene vladama entiteta i Brčko Distrikta BiH, te svim nadležnim tijelima i institucijama u BiH koje se neposrednije bave tematikom iz Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima. Iz navedenog je vidljivo da je u cjelosti dat publicitet odredbama Pakta i Zaključnim napomenama –preporukama UN Komiteta.

Prema informaciji Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, u okviru entitetskih centara za obuku sudija i tužilaca do sada nisu bile organizovane posebne obuke na temu primjene odredbama Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

Međutim, obuke sudija, tužilaca i pravnika o primjeni Pakta kako je planirano organizovat će se u narednom periodu putem entitetskih centra za edukaciju sudija i tužilaca

Preporuka br. 10.

Nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma pokrenuto je nekoliko inicijativa za utvrđivanje činjenica o događajima iz prošlosti. To su bili pokušaji koji su išli u pravcu formiranja Komisija za istinu i pomirenje. Bilo je i drugih inicijativa za utvrđivanje činjenica poput Komisije za Sarajevo i Komisije za Bijeljinu. Prva inicijativa za uspostavljanje Komisije za istinu i pomirenje u BiH je pokrenuta 2000. godine. Pokretač inicijative je bilo „Udruženje građana Istine i pomirenje“ uz podršku Američkog instituta za mir. Cilj ove inicijative je bio informiranje i pokretanje javne debate o potrebi formiranja jednog vansudskog mehanizma, odnosno institucije koja bi se bavila utvrđivanjem činjenica o zločinima iz 90-tih. Ključni

rezultat je bio izrada Nacrta zakona o Komisiji za istinu i pomirenje koji je 2003. upućen Parlamentarnoj skupštini BiH na raspravu. Međutim, taj prijedlog nikada nije ušao u parlamentarnu proceduru. Druga inicijativa za uspostavljanje Komisije za istinu i pomirenje pokrenuta od strane NVO Dejton projekat, također u saradnji sa Američkim institutom za mir, i osam tadašnjih parlamentarnih političkih stranaka. Napravljen je pokušaj aktiviranja parlamentarnih stranaka i njihovog uvezivanja sa organizacijama civilnog društva (OCD). Postojale su i druge inicijative za utvrđivanje činjenica, poput Komisije za Sarajevo i Komisije za Bijeljino. Te komisije nisu nikada profunkcionisale ili su imale problem tokom svog rada. U tom smislu jedina komisija koja je privela svoj rad kraju je bila Komisija za Srebrenicu. Zvanični naziv te komisije je Komisija za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. Komisija je formirana na osnovu Odluke Doma za ljudska prava u slučaju Selimović i drugi protiv RS, a formirala ju je Vlada RS. Odluka je obavezala RS da sprovede brzu i nepristrasnu istragu o događajima koji su doveli do kršenja ljudskih prava, te da na račun Fondacije Srebrenica Potočari uplati 4 miliona KM.

Nakon ovih inicijativa intenzivirani su naponi oko usvajanja sistematskog pristupa ponovnom uspostavljanju međusobnog povjerenja između različitih etničkih grupa i odgovornosti za već počinjena kršenja ljudskih prava. U cilju realizacije ovakvog pristupa u BiH Ministarstvo pravde BiH i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, uz podršku Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u BiH (UNDP BiH) realizuju projekat izrade Strategije tranzicijske pravde u BiH.

Tranzicijska pravda je metoda koja se primjenjuje u društvima opterećenim nasljeđem teških kršenja ljudskih prava i uključuje niz mehanizama koji predstavljaju pokušaj odgovora na povrede ljudskih prava i koji vode uspostavi vladavine prava, obnovi povjerenja i razvoju demokratskih procesa u postkonfliktnoj zajednici. Ovi mehanizmi uključuju: krivičnu pravdu, institucionalne reforme, utvrđivanje činjenica (kazivanje istine) i reparaciju.

U BiH su u 2008. godini usvojene Strategija za reformu sektora pravosuđa u BiH za period od 2008. do 2012. godine i Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina.

Nakon Strategije izrađen je i Akcioni plan za implementaciju Strategije za reformu sektora pravde u BiH (AP SRPS). Oba dokumenta predstavljaju opći strateški okvir planiranja i provedbe reformskih aktivnosti unutar pet ključnih oblasti sektora pravde - pravosuđa, izvršenja kaznenih sankcija, pristupu pravdi, podršci ekonomskom rastu i koordinaciji, upravljanju i odgovornosti sektora pravde – do 2012. godine.

Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina predviđa sistemski pristup problematici rješavanja velikog broja predmeta ratnih zločina u sudovima i tužiteljstvima Bosne i Hercegovine. Dokument definiše vremenske rokove, kapacitete, kriterije i mehanizme upravljanja predmetima ratnih zločina, ujednačavanje sudske prakse, pitanja regionalne saradnje, zaštite i podrške žrtvama i svjedocima, te finansijske aspekte i nadzor nad provođenjem Strategije.

Strategija naglašava potrebu procesuiranja najsloženijih i najprioritetnijih predmeta ratnih zločina u roku od sedam godina, te procesuiranje ostalih predmeta ratnih zločina u periodu od 15 godina. Na nivou Suda i Tužilaštva BiH bit će uspostavljena centralna evidencija podataka o svim predmetima ratnih zločina u BiH. Istodobno će se osigurati funkcionalni mehanizmi upravljanja predmetima, odnosno njihovog raspoređivanja između državnog pravosuđa i pravosuđa entiteta. Najodgovorniji počinitelji ratnih zločina prioritarno će se procesuirati pred Sudom BiH uz pomoć usaglašenih kriterija za selekciju predmeta.

Predviđeno je i usaglašavanje sudske prakse u predmetima ratnih zločina, kako bi se osigurala pravna sigurnost i jednakost građana pred zakonom.

Institucije vlasti imaju ustavnu i zakonsku obavezu da svim građanima osiguraju jednaku, pravednu i efikasnu pravnu zaštitu u skladu s međunarodnim obavezama.

BiH je u procesu reforme zakonodavstva i pravosuđa dostigla nivo na kojem su u domaće institucije i pravni poredak uključeni savremeni demokratski principi i pravni standardi s posebnim naglaskom na Evropsku konvenciju o osnovnim pravima i slobodama čovjeka. U građanskom društvu sve više raste svijest o pristupu pravdi i tranzicijskoj pravdi kao *condicio sine qua non* za razvoj potencijala BiH u miru i sigurnosti.

Odlukom Vijeća ministara BiH u januaru 2010. godine, formirana je Ekspertna radna grupa za izradu Strategije tranzicijske pravde u BiH, kao koordinirajuće tijelo koje će voditi transparentni i sveobuhvatni proces konsultacija sa svim zainteresiranim subjektima civilnog društva i lokalnih institucija u cilju izrade navedene strategije.

Preporuka br. 11.

BiH je do sada preduzela određene zakonske i druge mjere sa ciljem provođenja politike ravnopravnosti spolova, između ostalog i u oblasti političkog i javnog života. Međutim, ove mjere su se pokazale nedovoljnim za suštinsku promjenu statusa žene u političkom životu. Žene su i dalje na marginama političke moći, lišene utjecaja na formulisanje i sprovođenje politika u državi.

Katalog prava u Ustavu BiH eksplicitno navodi pravo na slobodu misli, savjesti i vjere, slobodu izražavanja, te slobodu okupljanja i udruživanja. U skladu sa ustavnim načelom nediskriminacije, ova prava se priznaju na jednak način ženama i muškarcima. Također, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) sastavni je dio ustava, pa prema tome, može reći da domaće zakonodavstvo sadrži posebno priznanje ženskih političkih prava na način kako je to predviđeno u ovom dokumentu. Prema tome, BiH je dužna preduzeti sve mjere sa ciljem otklanjanja diskriminacije žena u političkom i javnom životu, kako je to i predviđeno pomenutom konvencijom.

Ustav F BiH i Ustav RS predviđaju opće i jednako biračko pravo svim građanima što uključujuje, između ostalog, i:

- pravo na osnivanje i pripadanje političkim partijama,
- pravo učešća u javnim poslovima;
- pravo na jednak pristup javnim službama;
- pravo da biraju i budu birani.

Dakle, sve žene i muškarci imaju ista ustavima garantovana prava učešća u političkom i javnom životu. Međutim, ustavne odredbe traže više od jednakog tretmana i mogućnosti; one traže i jednake rezultate ili efekte, uzimajući u obzir i specifične potrebe i situacije žena i muškaraca. Tek tada će se moći govoriti o ravnopravnosti žena. Sa aspekta priznavanja političkih prava žena, vrlo je važna analiza Izbornog zakona BiH kojim se utvrđuju principi izbora na svim nivoima vlasti u zemlji. Ovaj zakon je propisao pravila o spolnoj strukturu izbornih lista političkih stranaka, utvrđujući obavezne izborne kvote za “manje zastupljen spol”, što se u praksi odnosi na žene koje su podzastupljene na svim nivoima vlasti.

Nastavak napora države da osigura ravnopravnost spolova u političkom životu kroz uvođenje posebnih mjera za podsticanje većeg učešća žena u političkom životu je ohrabrujući. Država je još na izborima 1998. godine uvela princip izbornih kvota za žene, kao i sistem zatvorenih lista. Sistem kvota je pomogao da se izabere mala, ali kritična masa žena. Međutim, novim

Izbornim zakonom država je uz kvote propisala i otvorene izborne liste, čime su smanjene šanse žena da zaista i budu izabrane, iako se nalaze na kandidatskim listama.

Izbornim zakonom BiH propisano je da svaka lista kandidata uključuje kandidate muškog i ženskog spola. Kandidat spola koji je manje zastupljen raspoređuje se na liste kandidata na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog spola među prvih dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog spola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam kandidata itd. Broj kandidata manje zastupljenog spola mora biti najmanje jednak ukupnom broju kandidata na listi podijeljenom sa tri, zaokruženim na prvi niži cijeli broj.

U 2010. godini donesen je Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH („Službeni glasnik BiH“ br: 23/01, 7/02, 9/02, 52/02, 4/04, 20/04, 25/05, 528/05, 62/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08 i 32/10) u kojem je došlo do značajne izmjene člana 4.19 stav (4) koji glasi: „Svaka kandidatska lista uključuje kandidate muškog i ženskog spola. Kandidati spola koji je manje zastupljen raspoređuju se na kandidatskoj listi na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog spola među prvih dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog spola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam kandidata, itd. Broj kandidata manje zastupljenog spola mora biti najmanje jednak ukupnom broju kandidata na listi podijeljenom sa tri, zaokruženim na prvi viši cijeli broj“.

Ovom odredbom Izbornog zakona BiH ispoštovane su odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova BiH („Službeni glasnik BiH“, br: 32/10 - prečišćeni tekst), ali o samom izboru kandidata na listama odlučuje biračko tijelo. S obzirom, da će se izbori u BiH provesti na „otvorenim listama“ to svaki birač ima pravo da bira kandidata kojeg želi sa liste bez obzira na redosljed kandidata.

Usvojen je **Zakon o izmjenama Zakona o finansiranju političkih partija** („Službeni glasnik BiH“ broj: 102/09) u kome se navodi da se član 10. stav 1. Zakona o finansiranju političkih partija ("Službeni glasnik BiH", br. 22/00) mijenja i glasi:

"Finansiranje parlamentarnih grupa zastupljenih u Parlamentarnoj skupštini BiH raspoređuje se na način da se 30% sredstava jednako raspoređuje svim parlamentarnim grupama, 60% od ukupnog iznosa raspoređuje se srazmjerno broju poslaničkih mjesta koje svaka parlamentarna grupa ima u trenutku raspodjele, dok se 10% od ukupnog iznosa raspoređuje parlamentarnim grupama srazmjerno broju poslaničkih mjesta koja pripadaju manje zastupljenom spolu. Centralna izborna komisija utvrđuje koji je spol podzastupljen prema zvaničnim rezultatima izbora."

Slijede podaci o zastupljenosti žena u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti u BiH (2006-2010.):

U Vijeću ministara BiH koje pored predsjedavajućeg čini i devet članova – ministara ministarstava na državnom nivou, nema žena imenovanih na pozicije ministara, osim što su dvije žene imenovane na pozicije zamjenica ministra.

U odnosu na ranije podatke u sastavu Parlamentarne skupštine BiH (u oba doma ima ukupno 57 zastupnika), od kojih je:

Spolna struktura:

Muškaraca	49 ili 85,96%
Žena	8 ili 14,04 %

Ukupno 57 100 %

U sastavu Parlamenta Federacije BiH Zastupničkog doma,

Spolna struktura:

Muškaraca 74 ili 75,51%

Žena 24 ili 24,48%

Ukupno 98 ili 100%

U sastavu Parlamenta Federacije BiH Doma naroda

Spolna struktura:

Muškaraca 48 ili 82,75%

Žena 10 ili 17,24%

Ukupno 58 ili 100%

Sastav Narodne skupštine Republike Srpske, čine osamdeset i tri (83) narodna poslanika izabrana na neposrednim Parlamentarnim izborima od strane naroda. Narodni poslanici u Narodnoj skupštini Republike Srpske su se birali do 2002. godine na mandat u trajanju od dvije godine, a od 2002. godine u skladu sa novom zakonskom regulativom, narodni poslanici se biraju na mandat u trajanju od četiri godine.

Zamjenica predsjednika Narodne skupštine RS-a je žena.

Spolna struktura:

Muškaraca 64 ili 77,11%

Žena 19 ili 22,89%

Ukupno 83 ili 100%

Spola struktura poslanika Skupštine Brčko Distrikta BiH:

Muškaraca 28

Žena 3

Ukupno 31

Najnoviji opći izbori u BiH, koji su održani 3. oktobra 2010. godine, pokazuju napredak u kandidovanju i žena na najodgovornije funkcije, počev od kantonalnih, entitetskih i Parlamentarne skupštine BiH, predsjednika i podpredsjednika vlada entiteta i Vlade Brčko Distrikta BiH. Predizborni i izborni statistički podaci pokazuju da je od ukupno 8.242 kandidovanih stranačkih predstavnika njih 6.408 pripada muškom, a 1.834 ženskom spolu, što procentualno iznosi 77,75% muškaraca i 22,25% žena. Istina, mada u ukupnom broju stanovnika BiH žene čine 52%, nakon glasanja njihovo učešće u vlasti je nešto manje i iznosi 22,25%. Odgovornost u ovom slučaju, pored ostalog leži prevashodno na ženama, jer svoj glas tradicionalno daju muškarcima. U narednom periodu biće potrebno više aktivnosti u osnaživanju i promociji žena u društvu, kako bi se prevazilazio tradicionalizam i nepovjerenje prema ženama u obavljanju najodgovornijih funkcija u društvu. Po okončanju izbornog procesa, prema konačnim rezultatima znaće se koliko je žena u BiH izabrano i na koje pozicije.

Preporuka br. 12.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH”, br. 16/03, 102/09) prepoznaje nasilje u porodici kao oblik nasilja na osnovu spola, uređuje, promovira i štiti

ravnopravnost spolova i garantuju jednake mogućnosti svim građanima, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi društva, te sprečava direktna i indirektna diskriminacija zasnovana na spolu. Krivičnim zakonima FBiH („Službene novine FBiH”, broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05) - član 222., RS (“Službeni glasnik RS”, broj 49/03, 108/04, 37/06 i 70/06) član 208. i Brčko Distrikta BiH (“Službeni glasnik BD BiH” br. 10/03, 45/04 i 06/05) član 218., nasilje u porodici propisuju kao krivično djelo.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH („Službene novine FBiH”, broj 22/05 i 51/06) i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS („Službeni glasnik RS“, broj 118/05, 17/08), definišu nasilje u porodici kao svako djelo kojim se nanosi fizička, psihička ili seksualna povreda, patnja ili ekonomska šteta, kao i prijetnja takvim radnjama ili propuštanje dužnog činenja i pažnje, što ozbiljno sputava članove porodice i osoba koje se nalaze u odnosu bliskih socijalnih veza, bez obzira da li među njima postoji ili je postojala zajednica života, da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti polova, i u javnoj i u privatnoj sferi života.

U Brčko Distriktu BiH je u proceduri donošenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Ovim zakonima uređuje se: zaštita od nasilja, pojam nasilja u porodici, osobe koje se smatraju članovima porodice, način zaštite članova porodice, te vrsta i svrha prekršajnih sankcija za učinioce nasilnih radnji.

Zaštitu od nasilničkog ponašanja dužni su pružiti policija, tužilaštva, centar za socijalni rad/organ starateljstva i sud za prekršaje.

Postupak zaštite ostvaruje se prema odredbama Zakona o prekršajima.

Prekršajna sankcija za zaštitu od nasilja u porodici u oba entitetska Zakona o zaštiti od nasilja u porodici je zaštitna mjera ili novčana kazna u slučaju nepoštivanja zaštitne mjere.

Zaštitne mjere su : 1) udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor; 2) zabrana približavanja žrtvi nasilja; 3) osiguranje zaštite lica izložene nasilju; 4) zabrana uznemiravanja ili uhođenja lica izloženog nasilju; 5) obaveza psihosocijalnog tretmana; 6) obavezno liječenje od ovisnosti i 7) društveno korisni rad u korist lokalne zajednice (ova mjera postoji u RS).

Najčešći uzroci koji dovode do nasilja u porodici su: neadekvatni uslovi života, nezaposlenost, finansijska nesigurnost, alkoholizam, stres, mentalne bolesti, narkomanija, te nasilje kao način ponašanja, proistekao iz partijarhalnog shvatanja odnosa žene i muža. Žrtve nasilja u porodici su bračni drugovi, bivši bračni drugovi, djeca, roditelji, kao i druge osobe koje žive u porodičnoj zajednici.

Iako žrtve porodičnog nasilja mogu biti osobe oba spola, studije nasilja u porodici pokazuju da je žena najčešće žrtva nasilja u porodici, dok je muškarac u najvećem broju slučajeva nasilnik. U slučajevima porodičnog nasilja, djeca se po pravilu smatraju žrtvama, bez obzira da li je nad njima izvršeno fizičko nasilje ili ne. Nasilje u porodici na djecu ostavlja veoma duboke posljedice i traume. Nasilna lica uglavnom dolaze iz porodica u kojima je nasilje bilo prisutno.

Prevenција nasilja u porodici bi trebalo da djeluje na različitim društvenim nivoima: na nivou države, zajednice i pojedinca. Prevenција podrazumijeva tri kategorije:

- Primarna prevenција: sprečavanje pojave nasilja (podizanje svijesti, kampanje, edukacije o ljudskim pravima, edukativni program za djecu i adolescente i sl.).
- Sekundarna prevenција: identifikacija faktora rizika i rizičnih grupa, osiguravanje pomoći otvaranje (SOS telefona, pravno savjetovanje – tumačenja odredbi zakona i sl.).
- Tercijalna prevenција: odredbe koje sprečavaju pojavu daljnjeg nasilja (direktna pomoć žrtvama nasilja, otvaranje skloništa, efikasne policijske intervencije, sudske procedure, rad sa nasilnicima).

BiH je obavezna na poštivanje međunarodno-pravnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava, kojima se zabranjuje nasilje u javnom i privatnom životu, a time i nasilje u porodici. Dokumenti domaćeg i međunarodno-pravnog karaktera obavezuju državu BiH, pa tako i njene entitete na poduzimanje svih raspoloživih mjera kako bi se spriječilo nasilje u porodici, žrtve zaštitile u najvećoj mogućoj mjeri, a počinioci primjereno kaznili.

Parlamentarna skupština BiH u 2008. godine, usvojila je „Rezoluciju o borbi protiv nasilja nad ženama u porodici” („Službeni glasnik BiH”, broj: 15/08). Rezolucija potvrđuje da je svaki oblik nasilja nad ženama, pa tako i nasilje nad ženama u porodici, kršenje prava i osnovnih sloboda, te da ono sprečava ili poništava ostvarivanje tih prava i osnovnih sloboda. Rezolucijom je izražena zabrinutost zbog nedovoljnog napretka u zaštiti i promovisanju tih prava i sloboda u svim slučajevima nasilja nad ženama.

U FBiH u šest sigurnih kuća (Fondacija lokalne demokratije-Sarajevo, Medica-Zenica, Vive Žene-Tuzla, Žene sa Une-Bihać, Žena BiH-Mostar i Caritas-Mostar), smještene su 244 žrtve nasilja, i to do tri mjeseca 194 žrtve, i preko tri mjeseca 50 žrtava nasilja u porodici U 2007. godini, u navedenim sigurnim kućama bilo je smješteno 265 žrtava nasilja u porodici.

Osim smještaja žrtava nasilja u sigurne kuće, aktivnosti ovih nevladinih organizacija tokom 2008. godine u odnosu na žrtve nasilja bile su: savjetovanje žrtava nasilja, prevenција trgovine ljudima, ekonomsko osnaživanje žena, jačanje kapaciteta profesionalaca u institucijama, pružanje medicinskih usluga, rad sa nasilnom osobom, medijske kampanje i dr. Ukupno je u 2008. godini kroz sve navedene servise bilo obuhvaćeno 4.937 direktnih korisnika, a broj indirektnih korisnika je svakako mnogo veći.

U RS nevladine organizacije u svom sastavu imaju 3 sigurne kuće: „Budućnost“, Modrića, „Udružene žene“, Banja Luka i „Fondacija za obrazovanje, razvoj i socijalnu zaštitu djece“, Prijedor.

Trenutno u RS navedene „sigurne kuće“ ispunjavaju uslove propisane zakonom i podzakonskim aktom i njihov ukupni kapacitet je 57 mjesta (Banja Luka: 21 mjesto, Modrića: 16 mjesta i Prijedor: 20 mjesta). Strategijom za borbu protiv nasilja u porodici odredit će se budući modeli i kapaciteti za zbrinjavanje žrtava porodičnog nasilja uzimajući pri tom u obzir da je preporukom Vijeća Evrope utvrđen standard da na svakih 7.500 – 10. 000 stanovnika treba da postoji jedan smještajni kapacitet.

Način finansiranja propisan je Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici te prema odredbi člana 4. Zakona o izmjenama i dopunama zakona o zaštiti od nasilja u porodici, sredstva za ovaj smještaj obezbjeđuju se iz budžeta entiteta 70% i iz budžeta lokalnih zajednica 30%. Sredstva koja se osiguravaju iz budžeta općine/grada prenose se po mjestu prebivališta žrtve nadležnom centru za socijalni rad, odnosno službi socijalne zaštite, koja ta sredstva doznačuje sigurnoj kući u koju je žrtva zbrinuta. Sredstva iz budžeta entiteta doznačuju se sigurnim kućama.

Gender centar F BiH je uspostavio SOS liniju 1265 za pomoć žrtvama nasilja u porodici za nivou F BiH. Ovaj projekat je urađen u partnerstvu sa Centrom za socijalni rad, Jajce, Fondacijom lokalne demokratije, Sarajevo, "Udruženjem građana "Medica" - Zenica, Udruženjem žena "Vive Žene" - Tuzla, Udruženjem "Žena BiH" - Mostar i Udruženjem "Žene sa Une" - Bihać. Gender centar F BiH je u saradnji sa svim telekom operaterima u BiH dogovorio da pozivi upućeni na navedeni broj budu besplatni. Od dana uspostave ovog telefona (početak decembra 2008. godine do 31. decembra 2009. godine) stručne osobe su pružile pomoć za 2.978 žrtava nasilja u porodici. Ovdje je potrebno navesti da veliku ulogu u funkcioniranju ovog telefona imaju nevladine organizacije čije osoblje pruža stručnu pomoć putem ovog servisa uključujući i osiguranje naknada za rad tog stručnog osoblja. Imajući u vidu da minimalni standardi Vijeća Evrope za službe podrške pomoći ženama žrtvama nasilja uključuju i obavezu države da uspostavi i jedinstven telefon, u narednom periodu je potrebno razmotriti i osiguranje finansijskih sredstava u okviru redovnih vladinih budžeta za troškove rada ovog servisa.

Potpisivanjem Memoranduma o saradnji i razumijevanju juna 2005. godine, između četiri nevladine organizacije u RS sa Gender centrom RS uspostavljena je jedinstvena SOS telefonska linija za cijelo područje RS na broj 1264. Prema podacima nevladinih organizacija koje vode SOS liniju: „Udružene žene“ Banjaluka, „Budućnost“ Modriča, OŽ „Lara“ Bijeljina i „Ženski centar“ Trebinje, u pet mjeseci 2005. godine (od osnivanja SOS linije 1264 do kraja 2005. godine) zabilježeno je 1.019 poziva vezanih za nasilje u porodici. U 2006. godini evidentirano je 2.657 poziva. U 70. slučajeva žrtve su muškarci a u 2.587 slučajeva žrtve su žene i to u 88% slučajeva u dobi od 19–60 godina. Nakon dvije godine od osnivanja SOS linije u RS zabilježen je 1.973 poziv od čega su žene bile žrtve u 1.941 slučaju, a muškarci u 32 slučaju.

U F BiH u četverogodišnjem periodu (2006-2010.) za koje su od nadležnih sudova u FBiH traženi podaci, zabilježeno je ukupno 1275 predmeta po članu 222. Krivičnog zakona FBiH – krivično djelo nasilje u porodici. Među osumnjičenima-izvršiocima krivičnih djela nasilja u porodici daleko su zastupljeniji muškarci. Od 1335 osumnjičenih-izvršilaca ovih krivičnih djela, njih čak 1302 ili 97,53% su muškarci, a svega 29 ili 2,17% su žene. Ostatak otpada na maloljetne počinioceteljice ovih krivičnih djela. S druge strane, kad se radi o oštećenim-žrtvama ovih krivičnih djela, žene su ubjedljivo najzastupljenije i to s udjelom 1005 ili 79,87% u okviru ukupnog broja od 1258 oštećenih-žrtava ovih krivičnih djela. Broj oštećenih-žrtava muškaraca kod krivičnih djela nasilja u porodici je 100 ili 7,95%. Prema tome, iako je znatno manje muškaraca među oštećenim-žrtvama nasilja u porodici, podaci pokazuju da ima i muškaraca među oštećenim-žrtvama nasilja u porodici. Interesantno je da su od strane

sudova, djeca evidentirana kao oštećeni-žrtve krivičnih djela nasilja u porodici u samo 153 ili 12,17% slučajeva, među kojima su 68 oštećenih-žrtava djevojčice i 85 oštećenih-žrtava dječaci. Ovakva evidencija može da bude zbunjujuća, jer je teško povjerovati da su djeca oštećeni-žrtve nasilja u porodici u tako malom broju slučajeva, naročito u usporedbi sa brojem žena oštećenih-žrtava. Logičan zaključak koji bi se izveo je da se djeca kao žrtve nasilja u porodici pretežno ne evidentiraju, ili se kao nasilje u porodici pretežno procesuiraju slučajevima nasilja u partnerskim odnosima, gdje djece, ili nema, ili uopće nisu izložena nasilju. Razmatrajući izrečene sankcije počiniocima-teljicama krivičnih djela nasilja u porodici, može se primijetiti da dominiraju uslovne osude, izrečene u ukupno čak 1046 slučajeva, što čini ukupni udio od 76,85% u strukturi izrečenih krivičnih sankcija za ova krivična djela. Slijede novčane kazne sa udjelom 143 ili 10,50%, a potom kazne zatvora sa udjelom 131 ili 9,55%. Ostalih krivičnih sankcija je 42 ili 3,08%. Sa aspekta izricanja zaštitnih mjera u korist žrtava nasilja u porodici, a protiv počinitelja, relevantna je definicija pojma nasilja u porodici koja je data u odredbama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, u kojoj su taksativno pobrojani svi oblici nasilja u porodici, na osnovu kojih će nadležni sud izreći neku od propisanih zaštitnih mjera. Te zaštitne mjere su: udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor, zabrana približavanja žrtvi nasilja, osiguranje zaštite osobe izložene nasilju, zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, obaveza psihosocijalnog tretmana, obavezno liječenje od ovisnosti.

Na osnovu podataka koje je dostavilo svih deset kantonalnih tužiteljstava, a vezano uz član 222. Krivičnog zakona FBiH, zaprimljena je 781 krivična prijava, podignuto 414 optužnica, pravomoćno je izrečeno 257 presuda dok je u 284 slučaja postupak u toku. Žene su kao žrtve navedene u 712 slučaja, a muškarci u 66 slučajeva.

Na osnovu analize dostavljenih podataka 26 općinskih sudova vidljivo je da je ovih 26 općinskih sudova, vezano uz član 222. Krivičnog zakona FBiH, zaprimilo ukupno 399 tužbi, od čega su procesuirana 323 predmeta, pravomoćno je izrečeno 177 presuda, nepravomoćno su izrečene 73 presude, a 161 predmet je u toku.

Prema dostavljenim podacima od svih deset kantonalnih sudova, vidljivo je da su kod ovih sudova u 11 slučajeva u 2008. godini rješavani predmeti po žalbama za krivična djela iz člana 222. Krivičnog zakona FBiH.

Obuke sudija i tužilaca za sprovođenje zakona o zaštiti od nasilja u porodici kroz programe naprijed spomenutih centara predviđaju obuke na temu nasilja u porodici i društvu sa posebnim osvrtom na kaznenu politiku.

Nasilje u porodici, kao relativno novi pojavni oblik kriminala kao krivično djelo uvedeno u KZ F BiH 1. augusta 2003. godine, te su u cilju njegovog suzbijanja u nadležnim policijskim, tužilačkim i sudskim strukturama formirani specijalistički timovi koji se bave dokumentovanjem ove vrste krivičnih djela, procjenom težine svakog pojedinog slučaja i preduzimanjem adekvatnih zakonskih radnji.

U cilju prevencije ovog vida kriminala izrađen je Strateški plan za prevenciju nasilja u porodici u F BiH (2009.-2010.). Iz tog dokumenta proizilazi jedan broj obaveza FMUP-a – FUP-e u saradnji sa KMUP-a. Formirana je Radna grupa za izradu Programa treninga trenera

i edukacije policijskih službenika u F BiH iz oblasti nasilja u porodici i realizacija edukacija. Ova grupa je imenovana Rješenjem ministra FMUP-a od 8.1. i 20.4.2010. godine i u nju su uključeni predstavnici Federalnog tužilaštva, VSTV, kantonalnih Sudova u Sarajevu i Tuzli, Općinskog Suda Sarajevo, Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, FUP-e, MUP-a Kantona Sarajevo, Gender centra FBiH i NVO Medica – Zenica.

Do sada je održano pet radnih sastanaka, te je pripremljen pomenuti Program za štampu. Nakon štampanja priručnika planirana je obuka 25 policijskih službenika na Policijskoj akademiji u Sarajevu.

Napominjemo da je Federalna uprava policije u martu 2009. godine izradila Akcioni plan za sprovođenje „Strateškog plana za penvenciju nasilja u porodici za F BiH (2009. – 2010.)“.

Akcioni plan za borbu protiv nasilja u porodici od 2007-2008. g., koji je usvojila Vlada RS u julu 2007. godine, predvidio je donošenje **Strategije za borbu protiv nasilja u porodici u RS za period od 2009-2013. g.** Vlada RS i Narodna Skupština usvojile su Nacrt Strategije. **Trenutno je u proceduri razmatranje i usvajanje Prijedloga Strategije.** Koordinator aktivnosti je Gender Centar Vlade RS- Centar za jednakost i ravnopravnost polova a partneri su: MUP RS, Ministarstvo pravde, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, Ministarstvo prosvjete i kulture, i Ministarstvo porodice, omladine i sporta.

Akcionim planom je također predviđena izrada priručnika za sve subjekte zaštite o postupanju u slučajevima nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici, što je i urađeno. Krajem 2009. godine, **Priručnik „Sprječavanje i suzbijanje nasilja u porodici u RS - za postupanje subjekata zaštite“**, čiji je izdavač Gender Centar Vlade RS, odštampan je i distribuiran subjektima zaštite. U Priručniku su posebno opisane nadležnosti o postupanju svakog subjekta zaštite u slučajevima nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici. Ovo je prvo izdanje priručnika, koje pruža osnove za multisktorsku saradnju u postupanju i daljem unapređenju prakse u radu sa slučajevima nasilja u porodici. MUP RS je također dalo svoj doprinos u izradi Priručnika.

U okviru MUP-a RS postoje stručno osposobljeni inspektori, koji postupaju u krivičnim djelima koja inkriminišu nasilje nad djecom. Postoji obezbjeđena prostorija za obavljanje razgovora sa djecom žrtvama nasilja. Prostorija je opremljena u skladu s međunarodnim standardima i osigurava okruženje prilagođeno djeci, kao i obavezno video i audio snimanje razgovora, koji se obavlja s djecom žrtvama nasilja, u cilju izbjegavanja dodatne viktimizacije žrtve.

Saradnja MUP-a RS sa drugim subjektima nadležnim za problematiku maloljetničkog prestupništva (školama, centrima za socijalni rad, medicinskim ustanovama, sudovima, tužilaštvima, i drugim organizacijama i institucijama vladinog i nevladinog sektora) je na zadovoljavajućem nivou.

U novembru 2008. godine, predstavnici MUP-a RS, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite i Ministarstva prosvjete i kulture potpisali su **Protokol o postupanju u slučajevima vršnjačkog nasilja među djecom i mladim u obrazovnom sistemu.** Ovaj protokol ima za cilj da ojača saradnju između nadležnih subjekata, kao i da definiše konkretno postupanje nadležnih subjekata u slučajevima vršnjačkog nasilja.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u saradnji sa Save the Children Norway iniciralo **Državnu strategiju za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010.** Strategija je usvojena od strane Vijeća ministara BiH na 14. sjednici održanoj 20. 6. 2007. godine. U okviru ove strategije predviđeno je uspostavljanje monitoring tima za kontinuirano praćenje

provedbe Državne strategije. Monitoring tim je u martu 2008. godine sačinio Plan za praćenje provedbe Državne strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010. i odgovarajuće upitnike/obrasce za prikupljanje podataka o provođenju Državne strategije koje popunjavaju sve nadležne institucije uključene u implementaciju Državne strategije. U 2009. godini Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je u saradnji sa monitoring timom sačinilo Izvještaj o implementaciji Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010, za period juni 2007. – decembar 2008. Vijeće ministara je, na 111. sjednici održanoj 13.1.2010. godine usvojilo Izvještaj. Monitoring tim je u 2010. godini nastavio sa svojim radom i u toku je priprema drugog Izvještaja o implementaciji Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010., za 2009. godinu, koji će biti upućen Vijeću ministara na usvajanje. U sklopu projekta koji se realizuje u saradnji sa Save the Children Norway formirana je radna grupa izradu Strategije za borbu protiv nasilja nad djecom koja će obuhvatati period 2011-2014. Radnu grupu čine predstavnici svih nadležnih institucija sa državnog i entitetskog nivoa. Finalizacija Strategije je planirana do kraja 2010. godine.

Preporuka br. 13.

Imajući u vidu ovu preporuku, kojom su jasno precizirane akcije, potrebno je navesti preduzete sljedeći aktivnosti:

- a) Tokom proteklog perioda bilježi se trend povećanja broja sudija u okružnim i kantonalnim sudovima, što će osigurati ubrzanje rješavanja već započetih postupaka te doprinijeti osiguranju dovoljnog broja kadrova za procesuiranje predmeta ratnih zločina;
- b) Intenzivno se radi na projektu uvođenja odjela za podršku svjedocima pri okružnim i kantonalnim sudovima.

Dakle, prethodno nabrojanim koracima, učinjeni su značajni pomaci u pogledu procesuiranja predmeta ratnih zločina pred okružnim i kantonalnim sudovima. Također, kada je u pitanju provođenje entitetskih zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, Sud BiH je tokom proteklog perioda učinio značajne napore u pravcu prenošenja vlastitih iskustava, te preduprijeđivanju problema koji su se javili u početnoj fazi sprovođenja ove legislative.

Nadalje, važno je istaći da je u BiH krajem 2008. godine Vijeće ministara BiH, usvojilo **Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina**. Strategija predviđa sistemski pristup problematici rješavanja velikog broja predmeta ratnih zločina u sudovima i tužiteljstvima BiH. Dokument definiše vremenske rokove, kapacitete, kriterije i mehanizme upravljanja predmetima ratnih zločina, ujednačavanje sudske prakse, pitanja regionalne suradnje, zaštite i podrške žrtvama i svjedocima, te financijske aspekte i nadzor nad provođenjem Strategije.

Strategija naglašava potrebu procesuiranja najsloženijih i najprioritetnijih predmeta ratnih zločina u roku od sedam godina, te procesuiranje ostalih predmeta ratnih zločina u periodu od 15 godina. Na razini Suda i Tužilaštva BiH bit će uspostavljena centralna evidencija o svim predmetima ratnih zločina u BiH. Istodobno će se osigurati funkcionalni mehanizmi upravljanja predmetima, odnosno njihovog raspoređivanja između državnog pravosuđa i pravosuđa entiteta. Najodgovorniji počinitelji ratnih zločina prioritetno će se procesuirati pred Sudom BiH uz pomoć usuglašenih kriterija za selekciju predmeta.

Predviđeno je i usuglašavanje sudske prakse u predmetima ratnih zločina, kako bi se osigurala pravna sigurnost i jednakost građana pred zakonom.

Započeto je sa primjenom navedne strategije i u skladu sa usvojenim kriterijima vrši se prenošenje vođenja postupka na okružne i kantonalne sudove. Također, u cilju osiguranja adekvatne regulative, usvojene su izmjene Zakona o krivičnom postupku BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 93/09), koje su na precizan način uredile proceduru prenošenja vođenja postupka za krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnm pravom.

U okviru IPA 2009. planirane su aktivnosti u ukupnoj vrijednosti od 1,8 miliona Eura koje za glavni cilj imaju jačanje kapaciteta kantonalnih i okružnih sudova za procesuiranje predmeta ratnih zločina. Glavne aktivnosti su osigranje fizičke infrastrukture za procesuiranje predmeta ratnih zločina u najmanje 10 kantonalnih/okružnih sudova te nabavka i instalacija video opreme za procesuiranje predmeta ratnih zločina u najmanje 10 kantonalnih/okružnih sudova

UNDP, u saradnju sa VSTV, provodi projekt ukupne vrijednosti 1,4 miliona USD koji za glavni cilj također ima unapređenje kapaciteta za neometano provođenje istrage, optuživanje i suđenje predmeta ratnih zločina u BiH. Aktivnosti ovog projekta uključuju: obuku sudija i tužilaca u kantonalnim/okružnim i entitetskim sudovima i tužilaštvima u vezi sa procesuiranjem predmeta ratnih zločina; pružanje podrške uspostavljanju mreže zaštite svjedoka; obuka sudija i tužilaca Suda BiH i Tužilaštva BiH, te aktivna regionalna saradnja i pitanja ICTY zaostavštine.

Preporuka br. 14.

Po pitanju rada Instituta za nestale osobe BiH, potrebno je naglasiti da je došlo do značajnih pozitivnih pomaka.

Nakon što je u novembru 2004. godine u Parlamentu BiH usvojen Zakon o nestalim osobama („Službeni glasnik BiH“, broj: 50/04), kao jedini pravni dokument takve vrste u svijetu, kojim su utvrđeni principi za unaprjeđenje procesa traženja, definicija nestale osobe, način vođenja centralne evidencije, ostvarenja socijalnih i drugih prava članova porodica nestalih osoba. Pomenutin zakon, između ostalih, uzima u obzir i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Deklaraciju UN-a o zaštiti svih osoba od nasilnog ili prisilnog nestanka iz 1992. godine. Nakon toga, potpisan je i ratificiran međunarodni Sporazum o preuzimanju uloge suosnivača za Institut za nestale osobe BiH, između Vijeća ministara BiH i Međunarodne komisije za nestale osobe sa sjedištem u Sarajevu („Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“, broj:13/05), obrazovan je Institut za nestale osobe BiH (u daljem tekstu: Institut).

Iako je Institut započeo sa radom 1. jula 2007. godine on je u punom kapacitetu, potpuno kadrovski, materijalno i tehnički opremljen tek prije godinu dana. Ipak, uprkos mnogobrojnim teškoćama, preprekama pa i opstrukcijama nametanim od strane pojedinaca i institucija u protekle gotovo tri godine svog postojanja, Institut je u saradnji sa Međunarodnom komisijom za nestale osobe (u daljem tekstu: ICMP), Međunarodnim komitetom crvenog križa/krsta (u daljem tekstu: ICRC), Sudom i Tužilaštvom BiH, entitetskim i Tužilaštvom Brčko Distrikt BiH, nadležnim, državnim i entitetskim policijskim i obavještajnim institucijama i agencijama, vještacima sudske medicine, preduzećima koja obavljaju komunalne i pokopne usluge, deminerskim i alpinističkim timovima, mnogobrojnim svjedocima i članovima porodica nestalih osoba, uspio locirati i ekshumirati posmrtno ostatke oko 2.700 nestalih osoba.

Za isto vrijeme identificirani su i predati njihovim porodicama posmrtni ostaci 2.584 pronađenih nestalih osoba.

Naprijed navedeni podaci ukazuju na to da je od oko 28.000 (27.794 evidentirane osobe) nestalih, do sada pronađeno više od 20.000 a identificirano više od 17.500 nestalih osoba, što predstavlja 72% od ukupnog broja evidentiranih nestalih osoba.

Broj identificiranih u odnosu na broj pronađenih iznosi 87,5%.

Dakle, trenutno se traga za još oko 8.000 nestalih osoba od kojih neki nikada neće biti pronađeni kao npr. spaljeni, bačeni na dna rijeka i jezera i sl. Odnosno, još uvijek se traga za identitetom oko 10.500 nestalih (8.000 nepronđenih i 2.500 pronađenih ali neidentificiranih nestalih osoba).

Upoređujući naprijed navedene brojke sa onima iz Izvještaja za ljudska prava UN-a, iz 2006. godine kada se 15.000 osoba još uvijek smatralo nestalim, općeprihvaćeno mišljenje je da se dogodio značajan iskorak u pozitivnom smjeru.

Pitanje uzroka i okolnosti nestanka (smrti) nestalih osoba treba promatrati odvojeno od procesa traženja nestalih. Rješavanje ovog pitanja je u isključivoj nadležnosti pravosudnih i policijskih institucija, uključujući i Međunarodni Krivični sud za bivšu Jugoslaviju (Haški Tribunal).

Značajnu pomoć pri identifikaciji žrtava pružili su ICMP (laboratorije za DNA-analize) i ICRC (AMDB – ntemortalna baza podataka).

Kada je u pitanju verifikacija primarnih baza podataka tj. kreiranje Centralne evidencije nestalih (u daljem tekstu: CEN), Institut tek odnedavno raspolaže sa svim neophodnim bazama podataka (ICMP, ICRC, Federalna komisija za nestale osobe, Kancelarija za nestala i zarobljena lica RS), usvojeni su svi podzakonski propisi neophodni za efikasno provođenje i zaštitu postupka verifikacije i samog CEN-a, te je formirana Komisija za verifikaciju koja je otpočela sa radom na verifikaciji.

U cilju potpunije implementacije Zakona o nestalim osobama, doneseni su brojni podzakonski akti kao npr. :

- Pravilnik o obilježavanju mjesta iskopavanja i ukopa nestalih osoba (“Službeni glasnik BiH”, broj 83/06);
- Odluka o osnivanju fonda za potporu porodicama nestalih osoba BiH (“Službeni glasnik BiH”, broj 96/06);
- Pravilnik o prijemu, evidentiranju i predaji DNK izvještaja, donesen 2008. godine od strane Upravnog odbora INO BiH;
- Pravilnik o načinu korištenja sredstava Instituta za nestale osobe BiH za ekshumacije i identifikacije, donesen 2008. godine od strane Upravnog odbora INO BiH;
- Pravilnik o centralnoj evidenciji nestalih osoba BiH, (“Službeni glasnik BiH”, broj 80/09.).

Institut je također donio Uputstvo o sigurnosti i zaštiti informacionog sistema Centralne evidencije nestalih osoba (“Službeni glasnik BiH”, broj: 2/10), kojim se uređuju ciljevi zaštite sigurnosti Informacionog sistema Centralne evidencije, organizacija zaštite sigurnosti i mjere i sredstva zaštite sigurnosti i njihovo provođenje.

Osnivanje Fonda za nestale osobe odnosno Fonda za potporu porodicama nestalih osoba BiH (u daljem tekstu: Fond) je u isključivoj nadležnosti Vijeća ministara BiH, Vlade F BiH, Vlade RS i Vlade Brčko Distrikta BiH.

Nažalost, uprkos činjenici da su neki od akata iz nadležnosti pomenutih vlada doneseni, Fond do danas praktično nije profunkcionisao zbog nepostojanja konsenzusa u vezi sa načinom njegovog finansiranja i sjedišta.

Preporuka br. 15.

U izvještajnom periodu od 2004. godine do 2010. godine donesene su izmjene zakonske regulative kojima je znatno poboljšan položaj žrtava torture i civilnih žrtava rata, kao i osoba sa invaliditetom u cjelini. To se posebno odnosi na logoraše i žrtve seksualnog zlostavljanja i silovanja. Međutim, postojeći zakonski okvir znatno je produbio i diskriminaciju u ostvarenom statusu unutar kategorija invalida, konkretno, između ratnih vojnih invalida, civilnih žrtava rata, civilnih invalida i invalida rada, u kojoj su posljednji ostali u najlošijem položaju. Analizom stanja u cjelini vidljivo je da prava na temelju rada (penzioneri, invalidi rada i dr.), odnosno, na osnovu socijalnog osiguranja manja su od prava iz socijalne zaštite (ratni vojni invalidi, civilne žrtve rata, civilni invalidi) u F BiH.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, u dijelu koji se odnosi na civilne žrtve rata („Službene novine FBiH“ broj: 39/06) počeo se primjenjivati od 1. 9. 2006. godine.

U smislu ovog zakona civilne žrtve rata su osobe kod kojih je tokom rata ili neposredne ratne opasnosti došlo do oštećenja organizma najmanje 60%, članovi porodice civilne žrtve rata, logoraši, žrtve seksualnog zlostavljanja i silovanja i pripadnici snaga bivše tzv. „AP Zapadna Bosna“.

Razlozi za donošenje ovih izmjena i dopuna bili su neprovođenje i različito provođenje propisa o pravima civilnih žrtava rata u kantonima i županijama F BiH prema Zakonu o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Službene novine F BiH“ broj: 36/99), kojim je podjeljena nadležnost Federacije i kantona/županija u oblasti socijalne zaštite, odnosno financiranje socijalne zaštite bilo isključivo stavljeno u nadležnost kantona/županija.

Tri kantona u F BiH nisu uoče isplaćivale naknade civilnim žrtvama rata i njihovim obiteljima po ranijim propisima (Hercegovačko-neretvanski kanton, Posavski kanton i Kanton 10), dok je u ostalih 7 kantona isplaćivana naknada prema kantonalnim propisima i u različitim iznosima.

Zbog takvog stanja je pitanje ujednačavanja prava i finansiranja iz budžeta F BiH civilnih žrtava rata stavljeno kao prioritet u Strategiji reformi socijalne pomoći u F BiH, za što je dobivena saglasnost svih kantona u F BiH.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike sačinilo je prijedlog izmjena i dopuna Zakona u suradnji sa Svjetskom bankom, u kome je osnovica za ostvarivanje prava utvrđena u iznosu od 213,00 KM, uz mogućnost da kantoni i županije povećaju iznose naknada za osobnu invalidninu, dodatak za njegu i pomoć druge osobe, ortopedski dodatak i obiteljsku invalidninu, zavisno od svoje ekonomske moći. Međutim, u parlamentarnoj proceduri, podnošenjem brojnih amandmana udruženja i nevladinog sektora na prijedlog zakona

resornog ministarstva i Vlade F BiH, Parlament F BiH je usvojio osnovicu RVI za isplatu prava civilnim žrtvama rata. Također, u propise su uvedene nove kategorije korisnika – logoraši, žrtve seksualnog zlostavljanja i silovanja i pripadnici tzv. „AP Zapadna Bosna“, mada su i raniji propisi omogućavali ostvarivanje prava osobama koje su ispunjavale zakonske uslove.

Osim što je osnovica za naknade civilnim žrtvama rata usvojena u iznosu 70% osnovice ratnih vojnih invalida, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona utvrđeno je da se navedena prava civilnih žrtava rata ostvaruju na način i po postupku utvrđenim zakonom, dakle, prvostupanjski postupak za uvođenje u prava vode centri za socijalni rad, a reviziju, drugostupanjski postupak i isplate korisnicima kantonalna i županijska ministarstva nadležna za socijalnu politiku.

Sredstva za ostvarivanje prava osiguravaju se u federalnom budžetom (50%) i kantonalnim budžetom (20%) od osnovice naknada ratnih vojnih invalida iste kategorije.

U skladu s zakonom, federalni ministar rada i socijalne politike donio je podzakonske akte za provedbu zakona: Pravilnik o ocjenjivanju oštećenja organizma CŽR i nesposobnosti za privređivanje članova obitelji CŽR u postupku ostvarivanja prava, Uputstvo o načinu isplate novčanih primanja CŽR i o načinu vođenja evidencije o korisnicima prava („Službene novine F BiH“ broj: 56/06) i Uputstvo o priznavanju statusa civilne žrtve rata („Službene novine F BiH“ broj: 62/06), koji je donesen u suradnji sa udrugama civilnih žrtava rata, logoraša i žrtava seksualnog zlostavljanja.

Prema evidenciji Federalnog ministarstva rada i socijalne politike u F BiH evidentirano je krajem 2005. godine 8288 civilnih žrtava rata, a u toku primjene Zakona u 2009. godini evidentirano je i vrše se isplate za 10.943 korisnika prava, od toga 4541 korisnika lične invalidnine i 5790 korisnika porodične invalidnine. Također, u 612 osoba je koristilo jedinstvenu naknadu mjesečno lično novčano primanje kao žrtve seksualnog zlostavljanja i silovanja.

Zakonski status žrtava torture, logoraša i žrtava seksualnog zlostavljanja i silovanja

Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice s djecom u članu 54. stav 1. utvrđen je status civilne žrtve rata, dakle, logoraša, „osobi kod koje je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% ili značajno narušavanje zdravlja usljed mučenja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja, nezakonitog kažnjavanja, protupravnog lišavanja slobode, zatvora, koncentracinog logora, internacije, prinudnog rada u toku ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti“. Osnovica za utvrđivanje prava civilnih žrtava rata je **70% mjesečnog iznosa osobne invalidnine ratnih vojnih invalida i u 2008. godini iznosi 563,95 KM.**

Istim članom 54. stav 3. utvrđen je status civilne žrtva rata i to „posebnom kategorijom civilnih žrtava rata smatraju se osobe koje su preživjele seksualno zlostavljanje i silovanje“, a članom 59. stav 2. utvrđeno je mjesečno lično novčano primanje za osobe iz člana 54. stav 3. ovog zakona i iznosi 70 % osnovice RVI, koje u jedinstvenom novčanom iznosu je u 2008. godini **563,95 KM** u F BiH.

Treba napomenuti da su i po ranijem zakonu logoraši i žrtve seksualnog zlostavljanja i silovanja imale mogućnost za ostvarivanje prava iz propisa o civilnim žrtvama rata, s tim što je (i) tada preduslov bio najmanje 60 % oštećenja organizma. Po ovom propisu žrtve

seksualnog zlostavljanja i silovanja moraju dostaviti nalaz, ocjenu i mišljene ljekarske komisije Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, bez utvrđivanja stupnja invaliditeta.

Također, u 2009. godini u Unsko-sanskom kantonu u značajnijoj mjeri je pokrenut postupak za uvođenje u pravo korisnika po propisima o civilnim žrtvama rata - pripadnika vojske „AP Zapadna Bosna“ i članova njihovih porodica, koje je niz godina poslije rata onemogućavano opstrukcijama u prikupljanju potrebne dokumentacije i drugim načinima uskraćivanje ostvarivanja prava civilnim žrtvama rata i žrtvama seksualnog zlostavljanja i silovanja. Ovaj proces ide sporo, ali je otpočeo poslije brojnih intervencija iz Federalnog ministarstva rada i socijalne politike po pravu upravnog nadzora, inspeksijskih kontola, i drugih aktivnosti.

Uočeni su i propusti u Zakonu o zaštiti prava civilnih žrtava rata i članova njihovih porodica, npr. kod ostvarivanja prava dosadašnjih korisnika - povratnika u RS, gdje je podnošenje zahtjeva za ostvarivanje prava civilnih žrtava rata prestalo krajem 2007. godine, a isto tako, sporan je član 76a federalnog zakona koji uskraćuje ostvarivanje prava korisniku napuštanjem BiH duže od tri mjeseca.

Poznato je da je najveći broj žrtava seksualnog zlostavljanja i silovanja napustio BiH iz mnogobrojnih razloga, a u najvećem broju radi se o nemogućnosti zaštite privatnosti i doživljenog iskustva u sredini koja je tradicionalna i opterećena predrasudama.

Usljed nemogućnosti osiguravanja zaštite podataka, kako u državnim organima koji vode postupak, tako i udruženjima koja su osnovana za pružanje pomoći ovim žrtvama rata, samo mali broj žena je ostvario pravo na novčanu naknadu mjesečno, osobno novčano primanje u iznosu od 563,95 KM.

Postoje saznanja da se određen broj silovanih i zlostavljanih žena i muškaraca, zbog ovakvog stanja sa zaštitom podataka, prikriva kroz ostvarivanja prava na osobnu invalidninu prve grupe civilne žrtve rata sa 100 % oštećenjem. Međutim, i dalje ostaje problem nepoštivanja člana 18. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH („Službeni glasnik BiH“ broj: 16/03), jer nema razvrstavanja statističkih podataka koji se odnose na osobu po spolu u propisima o tzv. neratnim invalidima i civilnim žrtvama rata.

U sadašnjoj bazi podataka civilnih žrtava rata i članova njihovih obitelji u F BiH i dalje nema mogućnosti za prikupljanje, evidentiranje i obradu korisnika prava po spolnoj, dobnoj, nacionalnoj, teritorijalnoj i drugoj zakonski utvrđenoj strukturi za praćenje i izvještavanje.

Posljedice na ukupno stanje u oblasti i na predstojeće reforme

Potrebno je istaći još nekoliko činjenica koje su bitne za sagledavanje stanja u oblasti socijalne zaštite u F BiH i to:

Zbog nedorečenosti zakonskih propisa stalni su zahtjevi za uvođenje novih kategorija korisnika u pravo i povećanje novčanih naknada mimo utvrđenih normi, važećih standarda i poznatih praksi u oblasti socijalne zaštite;

Visina novčanih davanja u odnosu na RS i Brčko Distrikt BiH u F BiH su veća za gotovo 100%, što će znatno otežati harmonizaciju propisa i socijalnih davanja na nivou BiH, a to je preduslov reformi u ovom sektoru.

Osim toga, osobe kod kojih je utvđen invaliditet kao posljedica boravka u logoru ostvarile su prava po propisima o pravima branitelja i RVI i CŽR, a status civilne žrtve rata i pogodnosti koje to nosi mogu ostvariti i drugi koji predoče dokaze prema članku 54. zakona, ali ne mogu ostvariti novčana primanja.

Potrebno je istaći da donesene izmjene i dopune zakona iz oblasti socijalne zaštite u Federaciji BiH samo su još više povećale diskriminaciju u zbrinjavanju osoba sa urođenim i stečenim invaliditetom i osoba čiji je invaliditet posljedica rata: RVI, CŽR, logoraši i dr.

Istovremeno 50% stvarno socijalno ugroženog stanovništva F BiH je potpuno isključeno iz sistema socijalne zaštite: djeca, nezaposleni, stare osobe bez porodičnog staranja, porodice sa više djece, samohrani roditelji, nacionalne manjine i sl.

Zahtjevi koje reforma socijalnog sektora postavlja pred vlast u BiH radi približavanja Europskoj Uniji mogu se kretati samo u sljedećim okvirima:

- uspostavi jedinstvenog zakonskog okvira za ostvarivanja prava svih učesnika rata kako bi se ujednačila prava i novčane naknade korisnika i postići bolja kontrola i onemogućiti višestruko korištenje prava.,
- Kroz reformu socijalnog sektora u cijelini iznivelirati prava i izdvajanja ostvarena na temelju rada, socijalnog osiguranja i socijalne zaštite i solidarnosti.

U RS ne postoji poseban zakon kojim se reguliše status žrtava torture kao posebne kategorije. Međutim, ova kategorija lica može, pod određenim uslovima, ostvariti status i prava kroz postojeće zakone iz oblasti boračko-invalidske zaštite i zaštite civilnih žrtava rata.

U zavisnosti od činjenice da li je neka osoba stradala kao vojnik ili kao civil, svoja prava može ostvariti u skladu sa važećim propisima Republike Srpske: Zakonom o pravima boraca, vojnih invalida i porodica poginulih boraca odbrambeno-otadžbinskog rata RS ("Službeni glasnik RS" br. 55/07 - Prečišćeni tekst, 59/08 i 118/09) i Zakonom o zaštiti civilnih žrtava rata ("Službeni glasnik RS, broj 24/10). Ova kategorija lica je po navedenim zakonima izjednačena sa drugim kategorijama osoba u pogledu ostvarivanja statusa i prava.

Zahtjev za priznavanje statusa i prava podnosi se opštinskom/gradskom organu uprave nadležnom za boračko-invalidsku zaštitu i zaštitu civilnih žrtava rata, po mjestu prebivališta, uz koji se prilaže odgovarajuća dokumentacija.

Posebni uslovi za sticanje statusa ratnog vojnog invalida po Zakonu o pravima boraca vojnih invalida i porodica poginulih boraca odbrambeno-otadžbinskog rata Republike Srpske.

Oštećenje organizma od najmanje 20% po osnovu zadobijene rane, povrede ili ozlede koje utvrđuje ljekarska komisija na osnovu medicinske dokumentacije o liječenju koja ne može biti starija od godinu dana po prestanku okolnosti vršenja vojne službe odnosno oštećenje organizma od najmanje 40% po osnovu zadobijene bolesti koje utvrđuje ljekarska komisija na osnovu medicinske dokumentacije koja ne može biti starija od godinu dana od otpuštanja iz oružanih snaga odnosno od dana prestanka okolnosti zarobljenštva.

Ostvarivanje statusa civilne žrtve rata po Zakonu o zaštiti civilnih žrtava rata civilnom žrtvom rata smatra se:

Osoba kod koje je nastupilo oštećenje organizma od najmanje 60% zlostavljanjem, silovanjem, odnosno lišavanjem slobode (zatvor, koncentracioni logor, internacija, prinudni rad) koje utvrđuje ljekarska komisija na osnovu medicinske dokumentacije o liječenju koja datira

najkasnije godinu dana od dana nastanka oštećenja odnosno od dana prestanka okolnosti pod kojima je oštećenje nastalo

Osoba koja je pod navedenim okolnostima poginula, umrla ili nestala.

Najznačajnija prava po Zakonu o pravima boraca vojnih invalida i porodica poginulih boraca odbrambeno-otadžbinskog rata RS

Ratni vojni invalidi (bez obzira na okolnosti nastanka invaliditeta):

- Mjesečna primanja (lična invalidnina, dopunsko materijalno obezbjeđenje, dodatak za njegu i pomoć, ortopedski dodatak.
- Zdravstvena zaštita (ne učestvuju u troškovima participacije)
- Ortopedska pomagala (u skladu sa propisima iz oblasti zdravstva)
- Banjska rehabilitacija po posebnom programu na koji Vlada daje saglasnost
- Prioritet u stambenom zbrinjavanju (RVI od I do IV kategorije)

Članovi porodice poginulog, umrlog ili nestalog borca:

- Porodična invalidnina
- Zdravstvena zaštita (ne učestvuju u troškovima participacije)
- Naknada troškova sahrane ekshumiranog borca
- Banjska rehabilitacija po posebnom programu na koji Vlada daje saglasnost
- Prioritet u stambenom zbrinjavanju
- Naknada troškova izgradnje nadgrobnog spomenika
- Naknada porodici odlikovanog borca

Prava na zaštitu po Zakonu o zaštiti civilnih žrtava rata

- civilna invalidnina, odnosno porodična invalidnina
- dodatak za njegu i pomoć drugog lica (imaju samo invalidi prve grupe)
- dodatak za člana porodice nesposobnog za rad
- dodatna novčana pomoć
- dodatak za samohranost
- zdravstvena zaštita
- profesionalna rehabilitacija

Ocjena vojnog/civilnog invaliditeta po osnovu psihičkih oboljenja

Prilikom utvrđivanja statusa ratnog vojnog invalida i statusa civilne žrtve rata, pod određenim uslovima, u obzir se uzima i PTSP. Ocjena vojnog/civilnog invaliditeta vrši se po Pravilniku o utvrđivanju procenta vojnog invaliditeta ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 31/10).

Novčana primanja korisnika po Zakonu o pravima boraca vojnih invalida i porodica poginulih boraca odbrambeno-otadžbinskog rata RS i Zakonu o zaštiti civilnih žrtava rata

Po Zakonu o pravima boraca vojnih invalida i porodica poginulih boraca odbrambeno-otadžbinskog rata RS, osnovica za obračun svih mjesečnih primanja utvrđenih zakonom iznosi 500,00 KM. Po ovoj osnovici obračun se vrši od 1. 5. 2008. godine.

Podaci o civilnim žrtvama rata u Bosni i Hercegovini

Federacija BiH	Broj
-----------------------	------

Broj porodica smrtno stradalih osoba	5790
Broj žrtava sa tjelesnim oštećenjima (od 60% do 100%)	5153
Ukupno:	10.943 civilnih žrtava rata
Republika Srpska	Broj
Civilna lična invalidnina I kategorije	87
Civilna lična invalidnina II kategorije	131
Civilna lična invalidnina III kategorije	83
Civilna lična invalidnina IV kategorije	219
Civilna lična invalidnina V kategorije	423
Civilna lična invalidnina VI kategorije	822
Porodična invalidnina članova poginulih CŽR	1.770
Porodična invalidnina članova umrlih CŽR	290
Ukupno:	3.825
Brčko Distrikt BiH	
Korisnici prava na porodičnu invalidninu	160
Ukupno:	160
Sveukupno:	14. 928

Izvor podataka: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i Ministarstvo rada i boračko invalidske zaštite RS.

Preporuka br. 16.

U BiH svijest o značaju problema trgovine ljudima slabo postoji. Međutim, kako se to ispravno navodi u preporukama, problem leži u efikasnoj saradnji pravosuđa i organa za provođenje zakona. U ovom pravcu učinjeni su značajni koraci koji su već dali konkretne rezultate, pa tako treba pomenuti da je već nekoliko predmeta za trgovinu ljudima pravosnažno okončano. Isto tako, određeni broj predmeta se nalazi na glavnom pretresu ili su u fazi odlučivanja po žalbi. Nadalje treba istaći da krivično djelo trgovine ljudima gotovo u pravilu prati i krivično djelo krijumčarenja lica. Na ovom polju, također, postignut je značajan napredak u komunikaciji i saradnja pravosudnih organa, tako da je vrijeme potrebno za donošenje odluke od strane sudova a po prijedlozima tužilaštava, znatno skraćeno. Treba istaći da je saradnja sa odgovarajućim organima u susjednim zemljama značajno unaprijeđena što omogućava praćenje kompletnih organizacija koje se bave trgovinom ljudima i krijumčarenjem.

BiH je 2008. godine ratificirala Evropsku konvenciju o suzbijanju trgovine ljudima. U namjeri je usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima izmjenama Krivičnog zakona BiH (koje su stupile na snagu u maju 2010. godine) potpuno izmijenjen tekst krivičnog djela trgovine ljudima, tako da je u domaće zakonodavstvo uvedeno potpuno novo krivično djelo „organiziranja grupe ili udruženja za izvršenje krivičnih djela trgovine ljudima i krijumčarenje migranata“ (član 189a.)

Dakle, kada je u pitanju saradnja pravosudnih organa, može se reći da je učinjen značajan napredak, međutim i dalje ostaje otvoreno pitanje uključivanja ostalih institucija u ovu problematiku te saradnje entitetskih policijskih agencija sa državnim.

Krivična djela za koja se navodi da su povezana sa trgovinom ljudima u krivičnim zakonima BiH su svrstana u poglavlje Krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom. Krivično djelo trgovine ljudima uređeno je članom 186. KZ BiH, koji je uskladjen sa Palermo protokolom (konvencija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala koju dopunjuju 2 protokola a jedan se odnosi na prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom). Na entitetskom nivou postoje srodna krivična djela kao što su: član 210 KZ FBiH- navođenje na prostituciju, član 198. KZ RS trgovina ljudima radi vršenja prostitucije, te član 207 Brčko Distrikta BiH navođenje na prostituciju.

Parlamentarna skupština BiH na prijedlog Vijeća ministara BiH je u januaru 2010. godine usvojila Izmjene i dopune zakona o krivičnom postupku BiH. Došlo je izmjene člana 186. Krivičnog zakona BiH koji je u potpunosti usklađen sa Konvencijom Vjeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima. Definicija krivičnog djela je izmjenjena te su kazne za krivično djelo trgovine ljudima pooštrene. Uvedeno je i kažnjavanje osoba koje koriste usluge žrtava trgovine ljudima. Poboľšan je sistem oduzimanja imovinske koristi stečene ovom vrstom krivičnog djela, a predviđeno je zatvaranje prostora koji su korištene prilikom izvršenja ovog krivičnog djela. Također, treba spomenuti i član 100. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku kojim se obavezuju ovlaštena tjela Federacije BiH, RS te Brčko Distrikta BiH da usklade svoje krivične zakone u roku od 90 dana od stupanja na snagu Krivičnog zakona BiH, što je i učinjeno.

Vijeće ministara BiH, u maju 2008. godine, razmotrilo je i usvojilo treći po redu **Državni akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima za period 2008-2012. god.** Novi plan definiše jasne obaveze nadležnih institucija koje je neophodno poduzeti u narednom petogodišnjem periodu (2008-2012) kako bi se povećala uspješnost krivičnog gonjenja trgovaca ljudima i poboljšali standardi zaštite žrtava trgovine ljudima zasnovani na najnovijim međunarodnim normama za zaštitu ljudskih prava. Novi Državni akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima dodatno razrađuje ciljeve u borbi protiv trgovine ljudima i jasno definiše mjere za realizaciju istih ciljeva u sljedećim poljima: sistemi podrške, prevencija, zaštita i pomoć žrtvama i svjedocima, krivično gonjenje, te međunarodna saradnja. Akcioni plan je zasnovan na sveobuhvatno pristupi i obuhvata tri segmenta: krivično gonjenje, zaštitu žrtava trgovine ljudima i prevenciju, s tim da je akcenat u aktivnostima dat na zaštitu domaćih žrtava trgovine ljudima.

Početkom 2009. godine, usvojen je pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Ministarstva sigurnosti BiH, u okviru kojeg je Ured državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne imigracije prerastao u Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima a u sklopu Sektora za međunarodnu saradnju. Na taj način trajno su osigurana sredstva za finansiranje aktivnosti Odsjeka za borbu protiv trgovine ljudima iz budžeta Ministarstva sigurnosti BiH.

Kada je riječ o Državnom budžetu treba istaći da se svake godine planiraju sredstva u Ministarstvu sigurnosti BiH, te Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, koji je planiran za programe pomoći žrtvama trgovine ljudima. Ministarstvo u saradnji sa Odsjekom za borbu protiv trgovine ljudima je u 2009. godini u okviru budžeta Ministarstva osiguralo 45.000 KM u svrhu podrške navladinim organizacijama za pružanje direktne pomoći žrtvama trgovine ljudima, dok je Ministarstvo sigurnosti BiH u svom budžetu osiguralo 100.000 KM namjenjenih za finansiranje sigurnih kuća koje pružaju smještaj i podršku stranim žrtvama trgovine ljudima.

Centri za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH, RS i Brčko Distrikta BiH u saradnji sa Državnim koordinatorom i međunarodnom organizacijom za migracije su u toku 2008. godine, uz podršku agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država, izradili i objavili priručnik za sudije i tužioce pod naslovom “Trgovina ljudima-prevencija i zaštita u BiH”. U okviru istog projekta odvijala se i obuka sudija i tužilaca, uz učešće policije te predstavnika službi socijalne zaštite. Pri izvođenju obuke učesnici seminara su razmjenom iskustava iznalazili naj bolja moguća rješenja u prikupljanju dokaza i procesuiranju slučajeva trgovine ljudima, uz istovremeno zbrinjavanje i pružanje zaštite žrtvama.

Osnovni trendovi trgovine ljudima u 2009. godini su kao i proteklih godina, stagniranje ukupnog broja identifikovanih žrtava uz mali broj stranih i porast broja identifikovanih domaćih žrtava trgovine ljudima.

U Federalnoj upravi policije u sastavu Odjeljenja za borbu protiv organizovanog i međukantonalnog kriminala uspostavljen je Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima, seksualne delikte, maloljetničke delikvencije i nasilje u porodici. Ovaj Odsjek kontinuirano između ostalog prati i problematiku „Trgovina ljudima“ i „Nasilje u porodici“.

Donesene su:

- Strategija Bosne i Hercegovine za borbu protiv korupcije (2009. – 2014.)
- Strategija Bosne i Hercegovine za borbu protiv organizovanog kriminala (2000. – 2012.)

Policijski službenici FUP-e, kroz redovnu obuku i određene seminare kontinuirano obavljaju obuku na polju borbe protiv svih vidova organizovanog kriminala, korupcije, pranja novca, kao i drugih oblika kriminala.

Određeni napredak je postignut u oblasti **trgovine ljudima**, ali su trajni naponi i dalje neophodni kako bi se osigurale pravilne istražne radnje i kažnjavanje krivičnih djela u ovoj oblasti.

Bosna i Hercegovina počela je provoditi državni Akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima za 2008-2012. Krivična djela koja uključuju trgovinu ljudima regulisana su Krivičnim zakonom BiH koji je usklađen sa odgovarajućim međunarodnim dokumentima koje je ratifikovala BiH.

Pored Federalne uprave policije ovu problematiku prate i kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova, te se ostvaruje puna saradnja i sa drugim sigurnosnim službama na području FBiH i BiH.

Tokom 2009. godine, **na području Federacije BiH registrovana su dva krivična djela „Trgovine ljudima“ i jedno djelo „Krijumčarenje osoba“** (u 2008. godini jedno djelo „Trgovine ljudima“ i pet krivičnih djela „Krijumčarenje osoba“).

U nastavku slijede statistički podaci za 2005-2009. godine.

2005 godina: Nevladine organizacije koje imaju potpisane Protokole o saradnji sa Ministarstvom sigurnosti o zaštiti žrtava trgovanja ljudima i koje upravljaju skloništimama za žrtve su u toku 2005. godine pružale privremeni smještaj, pomoć i zaštitu za 66 potencijalnih žrtvi trgovanja ljudima

2006 godina: u toku 2006 godine, a na osnovu podataka prikupljenih od strane aktera koji su uključeni u borbu protiv trgovine ljudima ukupno je indentificirana 71 žrtva trgovine ljudima.
2007 godina: Analizom prikupljenih podataka od nevladinih organizacija, organa sprovedbe zakona i tužiteljstava, utvrđeno je da je tokom 2007. godine identificirana 41 osoba kao žrtva trgovine ljudima/navođenja na prostituciju
2008 godina: Analizom prikupljenih podataka od nevladinih organizacija, organa sprovedbe zakona i tužiteljstava, utvrđeno je da je tokom 2008. godine identificirana 33 osoba kao žrtva trgovanja ljudima/navođenja na prostituciju
2009 godina: Prema prikupljenim podacima od strane tužilaštava, službi za sprovođenje zakona te nevladinih organizacija, a koji su potrebni za sačinjvanje godišnjeg izvještaja o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, utvrđeno je da je u toku 2009. godine identificirano ukupno 69 potencijalnih žrtava trgovine ljudima/navođenja na prostituciju.

U borbi protiv eksploatacije djece, posebno djece romske nacionalnosti i drugih manjinskih nacionalnosti u svrhu uličnog prosjačenja preduzimaju se mjere u skladu sa Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira i važećim usaglašenim općinskim odlukama. U činjenju prekršaja prosjačenja kontinuirano se pojavljuju prekršajno neodgovorne osobe ili maloljetne osobe. Preduzimajući mjere i radnje iz svoje nadležnosti, a u skladu sa zakonskim propisima, policijski službenici su u obavezi da o svakoj preduzetoj mjeri i radnji prema maloljetnom licu izvještaj dostave mjesno nadležnom Centru za socijalni rad u dalju nadležnost, te na svaki zahtjev pruže pomoć i ostvare potreban nivo saradnje sa mjesno nadležnom Službom socijalne zaštite.

Praćenjem ove problematike uočeno je da osobe koje se bave prosjačenjem, navođenjem na prosjačenje ili su organizatori ovih nezakonitih aktivnosti su, uglavnom, osobe za koja se može pretpostaviti da su osobe romske nacionalnosti, koje su bez stalnog mjesta prebivališta, a nerijetko se radi o osobama iz drugih kantona, prostora RS, pa čak i iz zemalja okruženja.

Važno je istaći, pojavni oblik narušavanja javnog reda i mira od strane tzv. „perača“, koji se također mogu dovesti u vezu sa narušavanjem javnog reda i mira prosjačenjem.

U cilju borbe protiv ovih pojavnih oblika na području Kantona Sarajevo egzistira Dnevni centar za djecu zatečenu u skitnji ili prosjačenju na ulici.

Također ostvaruje se saradnja sa Udruženjima roma čiji se predstavnici iniciraju da prate aktivnosti ovog članstva, te organizuju edukaciju u vezi navedene problematike kao društveno negativne pojave.

U prvih 5 mjeseci 2010. godine, na području RS nije evidentirano krivično djelo "**Trgovine ljudima**", niti u 2009. godini. U 2008. godini evidentirano je jedno krivično djelo Trgovine ljudima (podnesen jedan izvještaj protiv 3 osobe), dok u 2007. godini nije prijavljeno nijedno ovo djelo.

U prvih 5 mjeseci 2010. g. na području RS evidentirano je jedno krivično djelo "**Trgovina ljudima radi vršenja prostitucije**", koje je rasvijetljeno (podnesen jedan izvještaj o počinjenom krivičnom djelu protiv 17 osoba). U 2009. godini prijavljena su 3 krivična djela "Trgovina ljudima radi vršenja prostitucije" (podnesena su 3 izvještaja protiv 4 osobe), u 2008. godini 5 krivičnih djela, od kojih su sva rasvijetljena (podnesena su 2 izvještaja protiv 4

osobe), a u 2007. godini, evidentirano je 5 ovih krivičnih djela i sva su rasvijetljena. (Podneseno je 5 izvještaja o počinjenom krivičnom djelu protiv 9 osoba.)

U aprilu mjesecu 2008. godine, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu unutrašnjih poslova RS, koji je donešen od strane Ministra unutrašnjih poslova RS formiran je **Tim za sprečavanje trgovine ljudima**, u Jedinici za posebne istrage, Uprave kriminalističke policije MUP-a RS. Tim se sastoji od 4 radnika koji imaju status OSL-policijskog službenika.

Radnici MUP-a RS u svom radu na problematici trgovine ljudima, pridržavaju se Akcionog plana za sprječavanje trgovine ljudima u BiH od 2008. do 2012. godine, koji je donešen od strane Vijeće ministara BiH, odnosno taj plan predstavlja svojevrsnu strategiju na državnom nivou.

Na području RS danas je prisutna trgovina ljudima koja se pojavljuje izuzetno kroz oblik seksualne eksploatacije, odnosno, u pojavnom obliku *prostitucije*. U izvršenju ovih krivičnih djela, u najvećem broju slučajeva od strane trgovaca ljudima budu vrbovane maloljetne žrtve trgovine ljudima koje su državljanke RS - BiH, i koje uglavnom imaju slabu porodičnu i socijalnu anamnezu, što je za trgovce ljudima od velike koristi prilikom vrbovanja maloljetnih djevojaka, koje kasnije zloupotrebljavaju u svrhu prostitucij radi ostvarenja profita – finansijske zarade ili drugih koristi.

Član 198. Krivičnog zakona RS-a propisano je krivično djelo **trgovina ljudima** radi vršenja prostitucije gdje je utvrđeno da ko radi zarade navodi, podstiče ili namamljuje drugoga na pružanje seksualnih usluga ili na drugi način omogući njegovu predaju drugome radi pružanja seksualnih usluga, ili na bilo koji način učestvuje u organizovanju ili vođenju pružanja seksualnih usluga, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina. Ko radi zarade silom ili prijetnjom upotrebe sile ili nanošenja značajne štete, drugoga prinudi ili prevarom navede na pružanje seksualnih usluga, kazniće se zatvorom od jedne do pet godina. Kaznom kazniće se i ko radi zarade, na način naveden uprethodnom stavu, koristeći tešku situaciju proisteklu iz boravka nekog lica u stranoj zemlji, prinudi ili navede to lice na pružanje seksualnih usluga, ili radi njegovog navođenja na to profesionalno angažuje druga osoba. Ako su djela iz prethodnih stavova izvršena prema djetetu ili maloljetniku, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do dvanaest godina.

Preporuka br. 17.

U okviru 17. preporuke posebno se skreće pažnja na mogućnost trajanja policijskog zadržavanja čak do 72 sata te da pritvorenici nisu uvijek informisani o svojim pravima, posebno u pogledu prava na pravno zastupanje i pristup prijedlogu tužioca za određivanje pritvora.

Postojeće zakonodavstvo predviđa mogućnost policijskog zadržavanja u dužini od 72 sata, međutim treba istaći da se radi o izuzetku. Naime, opšti rok za zadržavanje iznosi 24 sata u kom roku policijski organi imaju obavezu da lice lišeno slobode predaju tužiocu. Ipak, u slučajevima kada se neko lice sumnjiči za krivično djelo terorizma, postoji mogućnost zadržavanja do 72 sata. Dakle, u pitanju je izuzetak od pravila i to za samo jedno krivično djelo, a prema dosadašnjoj praksi (zbog izgrađene svijesti kod policijskih organa kada je u pitanju delikatnost pitanja lišenja slobode) može se reći da su policijski organi izuzetno ažurni i da u najskorijem mogućem roku sprovode lica lišena slobode tužilaštvu. Ovakva praksa često izazove brojne probleme tehničke prirode, jer postupajući tužilac nije u mogućnosti da u

redovnim uslovima ispita osumnjičene usljed čega je rad tužilaštava mimo radnog vremena sve raširenija pojava.

Informisanost pritvorenika o njihovim pravima je uvijek predstavljala problem, posebno u slučajevima kada pritvoreno lice ne želi da saraduje (ne želi da izvrši izbor advokata koji će biti postavljen za branioca po službenoj dužnosti). Na ovo planu, također su napravljeni značajni koraci, tako da u skladu sa izmjenama Zakona o krivičnom postupku, osumnjičeni mora imati branioca prilikom izjašnjenja na prijedlog za određivanje pritvora. Radi se o značajnom napretku, za razliku od ranijeg pravila koje je podrazumijevalo da se pritvorenom licu, odmah nakon određivanja pritvora mora postaviti branilac po službenoj dužnosti.

Nova zakonska regulativa obezbjeđuje i da su sve osobe prije pritvaranja upoznatima sa pravom na branioca po službenoj dužnosti (pravom na zastupanje), a u skladu sa ovim branilac ima mogućnost da na efikasan način iskoristi sva pravna sredstva koja mu stoje na raspolaganju. Nadalje, vezano za pitanje upoznavanja osumnjičenog sa prijedlogom za određivanje pritvora, mora se pojasniti da svi osumnjičeni prije održavanja ročišta dobijaju pisani prijedlog za određivanje pritvora, a eventualno jedini problem može biti, što se osumnjičenim licima u određenim slučajevima može uskratiti uvid u dokaze. Razlog za tu mogućnost leži u činjenici što se brojni dokazi odnose na više lica tako da potpuno objelodanjivanje dokaznog materijala može imati negativne implikacije na istragu koja se vodi protiv ostalih osumnjičeni. Ipak, u situaciji uskraćivanja uvida u pojedine dokaze, tužilac je iste dužan dostaviti sud, kako bi sud na odgovarajući način obavijestio branioca.

Na kraju, treba istaći da se intenzivno radi na jačanju svijesti službenika za provođenje zakona o pravima lica lišenih slobode i ravnopravnosti stranaka u postupku, a da sva eventualna odstupanja mogu biti učinjena jedino i isključivo u skladu sa zakonom i prema zakonom propisanoj proceduri, prilikom čega je donošenje odgovarajuće odluke od strane sudske vlasti neophodno.

U **Federalnoj upravi policije** uspostavljena je pritvorska jedinica koja je opremljena po važećim normativnim standardima. Pored toga u kantonalnim MUP-a uspostavljene su pritvorske jedinice.

Zakonom o krivičnom postupku RS, utvrđuju se prava svih osoba u krivičnom postupku. Članom 5. jasno su propisana prava lica lišenih slobode, te je utvrđeno da osoba koja je lišena slobode mora na maternjem jeziku ili jeziku koji razumije odmah biti obaviješteno o razlozima lišenja slobode i istovremeno prije prvog ispitivanja poučeno da nije dužno da daje iskaz niti da odgovara na postavljena pitanja, da ima pravo uzeti branioca koga može sam poslije birati kao i o tome da ima pravo da njegova porodica, konzularni službenik strane države čiji je državljanin ili drugo lice koje odredi butu obaviješteni o njegovom lišenju slobode. Osobi koja je lišena slobode postaviće se branilac na njegov zahtjev ako prema svom imovnom stanju ne može snositi troškove odbrane. Članom 12. istog zakona jasno je propisano da osumnjičenog, odnosno optuženog ili drugo lice koje učestvuje u postupku koje bi iz neznanja moglo propustiti neku radnju u postupku ili da se zbog toga ne koristi svojim pravima, sud, tužilac ili drugi organi koji učestvuju u postupku će poučiti o pravima koja im po tom zakonu pripadaju i o posljedicama propuštanja radnje.

Preporuka br. 18.

BiH je na određeni način prihvatila navedenu preporuku na način da je iz Zakona o krivičnom postupku BiH, brisana mogućnost određivanja pritvora u cilju zaštite javne sigurnosti ili

imovine. Nasuprot ovoj ranijoj zakonskoj odredbi, uvedena je mogućnost da sud u vanrednim okolnostima, kada se radi o krivičnom djelu za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od deset godina ili teža kazna, a koje je posebno teško s obzirom na način izvršenja ili posljedice i u slučaju kada bi puštanje na slobodu rezultiralo stvarnom prijetnjom narušavanja javnog reda, odredi pritvor. Kao što je vidljivo, nova zakonska odredba predviđa daleko strožije uslove i zahtijeva jasnu argumentaciju u vezi sa pojedinim aspektima lišenja slobode u skladu sa ovom zakonskom odredbom. U praksi, pritvor prema ovom osnovu se može sresti kod krivičnih djela ratnih zločina i genocida te pojedinih krivičnih djela iz oblasti organizovanog kriminala. Ponekad se radi i o situacijama kada iza izvršenja krivičnog djela stoje različite organizacije, grupe pa čak i predstavnici iz državnih institucija i kada u izvršenju djela sudjeluje veliki broj pojedinaca.

Dakle, iz nove zakonske odredbe, vidljivo je nastojanje da se pomiri potreba bosanskohercegovačke svakodnevnice (posebno po pitanju potrebe procesuiranja osoba optuženih za ratne zločine) i prava osumnjičenih lišenih slobode. U ovom pogledu treba istaći da je u posljednje vrijeme veliki broj odluka Suda BiH o određivanju pritvora u skladu sa članom 132. stav 1. tačka d) ZKP BiH, potvrđen od strane Ustavnog suda BiH.

Na kraju, u pogledu primjene mjere pritvora uopće, ali i prema članu 132. stav 1. tačka d), treba napomenuti da je sve češća primjena mjera zabrane koje osiguravaju uspješno vođenje postupka.

Mjera pritvora određenog u skladu sa članom 132. stav 1. tačka d), najčešće se mijenja sa mjerom zabrane prisustvovanja javnim skupovima i zabranom napuštanja mjesta boravka.

Član 132. tačka d) Zakona o krivičnom postupku BiH koji regulira problematiku određivanja istražnog pritvora za osumnjičene osobe za krivična djela za koja je predviđena kazna zatvora u trajanju od deset godina ili teža kazna, a temeljem ocjene sudije da razlozi zaštite javne sigurnosti ili imovine iziskuju takav pritvor.

Parlamentarne skupštine BiH je na 29. sjednici Predstavničkog doma, održane 14. maja 2008. godine i 18. sjednici Doma naroda, održane 4. juni 2008. godine, donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku BiH koji je objavljen u „Službenom glasniku BiH“ broj: 58/08, kojim je izmijenjena navedena tačka d).

Nakon navedenih izmjena Zakona o krivičnom postupku BiH tačka d) člana 132. ZKP-a BiH glasi „u vanrednim okolnostima, ako se radi o krivičnom djelu za koje se može izreći kazna zatvora deset godina ili teža kazna, a koje je posebno teško s obzirom na način izvršenja ili posljedice krivičnom djela, ako bi puštanje na slobodu rezultiralo stvarnom prijetnjom narušavanja javnog reda.“ Navedenim rješenjem je regulirano da se pritvor u navedenom slučaju, može odrediti samo ako za to postoji stvarna prijetnja narušavanja javnog reda, a izbačena je nejasna odredba sigurnosti građana i imovine.

Na izmjene i dopune ZKP-a je data saglasnost od strane OSCE-a u BiH. Navedenim je ispunjen zahtijev Komiteta za brisanje nejasnog koncepta javne sigurnosti i sigurnosti imovine.

Preporuka br. 19.

U nadležnosti Ministarstva pravde BiH je i Pritvorska jedinica na državnom nivou, koja je formirana u maju 2005. godine. Namjenjena je za smještaj 20 osoba – pritvorenika koji se smještaju po rješenju Suda BiH. Pritvorska jedinica zadovoljava sve evropske standarde tj.

sobe su veličine 13m² sa kupatilom i televizorom i svim drugim uslovima koji se traže za boravak pritvorenika. Također, u pritvorskoj jedinici je omogućeno: svakodnevni pristup advokata, porodice, telefonski razgovori najmanje 5 minuta dnevno, boravak na otvorenom najmanje 3 sata, bavljenje sportskim aktivnostima, medicinski tretman, pristup knjižnici i dnevnom tisku, korištenje osobne odjeće, pristup prostorijama za vjerske obrede, što sve odgovara standardima Evropske unije.

BiH i njeni entiteti, imajući u vidu oskudne uslove, koji manje više karakterišu sve zatvorske jedinice, čini velike napore da u okviru svojih mogućnosti poboljša kadrovske, materijalne i higijenske uslova i ukupni položaj zatvorenika. Treba naglasiti da je Vijeće ministara u tom pravcu donijelo Odluku o odobravanju „Projekta izgradnje državnog zatvora BiH“ ukupne vrijednosti 39,30 miliona Eura, koji će biti uvršten u Program višegodišnjih kapitalnih ulaganja za period 2010 – 2012. g. Državni zatvor se gradi po evropskim standardima I u njemu će moći biti smješteno oko 350 zatvorenika.

Preuzimajući obaveze temeljem odluke Evropskog suda za ljudska prava, Ministarstvo pravde BiH donijelo je Memorandum o razumjevanju o pravnoj pomoći i službenoj saradnji u oblasti izvršenja mjera sigurnosti izrečenih u krivičnom postupku između BiH, F BiH, RS-a i Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 44/06), da bi nakon toga Vijeće ministara BiH donijelo Odluku o prihvatanju navedenog Memoranduma, kojim je predviđeno formiranje Upravnog odbora za sanaciju Psihijatrijske klinike Sokolac, koja bi predstavljala ustanovu za izvršenje navedenih mjera sigurnosti izrečenih od bilo kog suda u BiH, kao i Odluku o formiranju Jedinice za implementaciju navedenog projekta, zatim Odluku o imenovanju glavnog koordinatora realizacije navedenog projekta, te Odluku o osiguranju inicijalnih sredstava za realizaciju navedenog projekta („Službeni glasnik BiH“, broj: 55/06 i 72/06). Za realizaciji sanacije Psihijatrijske klinike Sokolac završene su sve administrativne procedure te su stvoreni svi uvjeti da se nesmetano može krenuti u realizaciju navedenog ugovora o sanaciji Psihijatrijske klinike koja će, također, ispunjavati sve potrebne uslove Evropskih standarda.

Vlada F BiH je usvojila i uputila u parlamentarnu proceduru po hitnom postupku Prijedlog zakona o dopunama Krivičnog zakona F BiH i Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju krivičnih sankcija u F BiH. Razlog za hitnu proceduru njihovog usvajanja je potreba uvođenja kućnog zatvora s elektronskim nadzorom kao mogućnosti izvršenja kazne zatvora u trajanju od jedne godine u F BiH, kao i elektronskog nadzora osoba koje se puštaju na uslovni otpust i vanzavodske pogodnosti, u skladu s čim je dopunjen Krivični, odnosno izmjenjen i dopunjen Zakon o izvršenju krivičnih sankcija u F BiH.

Na području Federacije BiH u Orašju otvoren je novi zavodski objekat poluotvorenog tipa pri postojećem kazneno-popravnim zavodu, a najavljeno je i skoro otvaranje obnovljenog i proširenog objekta KPZ poluotvorenog tipa Sarajevo u Ustikolini, kao i otvaranje obnovljenog IV paviljona KPZ zatvorenog tipa Zenica, koji je namijenjen za smještaj visokorizičnih i nasilnih osuđenika.

Po pitanju pretrpanosti zatvorskih kapaciteta, treba napomenuti da je izmjenom Krivičnog zakona BiH, uvedena mogućnost da sud na zahtjev osuđenog lica može kaznu zatvora u trajanju do godinu dana zamijeniti novčanom kaznom. Čini se da će ova mogućnost značajno doprinijeti smanjenju opterećenosti zatvorskih kapaciteta, jer je još prije stupanja na snagu pomenutih izmjena (maj 2010. godine) dostavljeno više zahtjeva za zamjenu kazne zatvora za

novčanu kaznu. Ovaj trend, nastavljen je i nakon stupanja na snagu izmjena Zakona o krivičnom postupku BiH.

Cijeli niz izmjena i dopuna Zakona o izvršenju krivičnih sankcija RS, njegovo usaglašavanje sa Zakonom BiH o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, neka prevaziđena rješenja u izvršenju krivičnih sankcija, nove okolnosti u sistemu izvršenja, kao i postojeća i očekujuća struktura osuđenih osoba razlozi su koji su uticali na opredjeljenje za donošenje novog Zakona o izvršenju krivičnih sankcija RS („Službeni glasnik RS“ broj 12/10) kao i Zakona o posebnom režimu izvršenja kazne zatvora („Službeni glasnik RS“, broj 30/10).

Svijesni činjenice da će nova zakonska rješenja zahtijevati i veći broj zatvorskog osoblja kao i njihovu veću stručnost, još od 2006. godine zatvorskom osoblju i njihovom stručnom obučavanju i osposobljavanju pridaje se dužna pažnja.

Broj zatvorskih službenika iz godine u godinu se planski povećavao. Sa 665 zaposlenih u kazneno-popravnim ustanovama, koliko je iznosilo na kraju 2006. godine, broj zaposlenih na kraju 2007. godine se povećava na 699 da bi na kraju 2009. godine taj broj iznosio 758. Posebno treba istaći činjenicu da je povećanje broja zaposlenih najviše zastupljeno u službi osiguranja i tretmana koje trebaju da odole svim sadašnjim i budućim izazovima koji su pred njima.

U skladu sa Nastavnim planom i programom Ministarstva pravde RS-a, za obuku zatvorskog osoblja, tokom 2009. i u prvoj polovinu 2010. godine, tim eminentnih stručnjaka Ministarstva pravde RS-a i Visoke škole unutrašnjih poslova u svim kazneno-popravnim ustanovama održao je seriju predavanja za pripadnike službe osiguranja, tretmana kao i za radne instruktore. Aktivnosti na polju permanentne edukacije zatvorskog osoblja biće nastavljene i u narednom periodu.

Također, veliki broj zaposlenih iz kazneno-popravnih ustanova učestvuje u dodatnim specijalističkim edukacijama koje organizuje Vijeće Evrope i pojedine međunarodne i nevladine organizacije. Posebno treba istaći činjenicu da su u proces edukacije zatvorskog osoblja u svojstvu predavača - eksperata uključeni svi inspektori iz Ministarstva pravde RS, kao i veći broj dugogodišnjih radnika-eksperata kazneno-popravnih ustanova RS.

U sklopu Programa rada kako Ministarstva pravde RS, tako i svih kazneno-popravnih ustanova, jedan od najvažnijih prioriteta određen je poboljšanjem uslova za izvršenje kazne zatvora, mjere pritvora i vaspitne mjere upućivanja u vaspitno-popravni dom.

Renoviranjem i adaptacijom određenih prostora, smještajni kapaciteti kazneno-popravnih ustanova znatno su povećani i stvoreni su daleko bolji uslovi osuđeničkog standarda.

Aktivnosti na izgradnji Odjeljenja sa posebnim režimom u Kazneno-popravnom zavodu Foča, kapaciteta 38 osuđenih osoba, rezultirali su završetkom gradnje i opremanja odjeljenja.

Također, u Kazneno-popravnom zavodu Foča izvršena je adaptacija pojedinih prostorija za osuđeničke kolektive a završeni su i radovi na rekonstrukciji prilaza Zavodu i izgradnji prijavnice i ogradnog zida, što je u velikoj mjeri, poboljšalo sigurnost same ustanove.

Iseljenjem jednog broja institucija koji su se nalazile u iznajmljenim prostorima Kazneno-popravnog zavoda Istočno Sarajevo, otvorio je mogućnost proširenja smještajnog kapaciteta za osuđena i pritvorene osobe. Izvršena je rekonstrukcija pritvora sa njegovim potrebnim sadržajima i uređenjem pritvorskih prostorija. Renoivirano je 9 prostorija

kapaciteta 45 pritvorenih osoba. Na Odjeljenju pritvora uređene su i prostorije za dnevni boravak, slobodne i sportske aktivnosti. Na sigurnosnom planu izvršena je nadogradnja ogradnog zida sa postavljanjem defanzivne žice a dograđen je postojeći video sistem. Istovremeno, u Okružnom zatvoru Doboju, završeni su radovi na nadogradnji sprata čime se objekat uvećava za 500 kvadratnih metara prostora čime se stvaraju uslovi za povećanje smještajnog kapaciteta sa 120 na 188 mjesta (120 osuđenih i 68 pritvorenih osoba) kao i znatno poboljšanje osuđeničkog i pritvoreničkog standarda kao i radnog standarda zaposlenih. I u drugim kazneno-popravnim ustanovama RS tokom 2009. i 2010. godine nastavljene su aktivnosti proširenju smještajnih kapaciteta i poboljšanju uslova za život i rad osuđenih i pritvorenih osoba.

Za razliku od Federacije BiH, RS nije imala većih problema u vezi sa izvršenjem mjera bezbjednosti obavezanog psihijatrijskog liječenja i obaveznog liječenja od zavisnosti. Osuđena osoba, kojima je uz kaznu zatvora izrečena jedna od dvije navedene mjere bezbjednosti, nadležni sudovi su upućivali u posebno, tkz. Sudsko odjeljenje Psihijatrijske bolnice Sokolac a po okončanju liječenja, osuđene osobe su upućivane na izdržavanje kazne zatvora. U potpunosti svijesni činjenice da uslovi za izvršenje mjera bezbjednosti kao i bolničkog liječenja osuđenih lica sa psihičkim smetnjama nisu ni izbliza propisanim standardima (na šta je upozoreno kroz izvještaje CPT-a), Vlada RS donijela je Odluku o osnivanju specijalne bolnice za forenzičku psihijatriju Sokolac. Potpisivanjem ugovora između entitetskih ministarstava pravde i Specijalne bolnice u Sokocu, stvorili su se uslovi za odmrzavanje donatorskih sredstava i početak radova na adaptaciji i rekonstrukciji postojećeg objekta u Sokocu.

Policija Brčko Distrikta BiH, je donijela Strateški plan Policije za period 2008-2013. godine, kao specifične lokalne zajednice i potrebu izgradnje policijske organizacije koja će moći uvijek pružiti efikasnu zaštitu njenim građanima od svih mogućih oblika ugrožavanja istih, Policija Brčko Distrikta BiH u strateškom smislu definiše svoje sljedeće strateške ciljeve:

- Unaprijediti osjećaj sigurnosti građana u Brčko Distriktu BiH.
- Unaprijediti imidž Policije u javnosti.
- Razviti kapacitete za brz i efikasan odgovor na incidentne i akcidentne situacije.
- Nastaviti proces razvijanja kriminalističko obavještajnih kapaciteta koji će omogućiti Policiji Brčko Distrikta BiH efikasno djelovanje prema aktuelnim i potencijalnim terorističkim i drugim prijetnjama po sigurnost građana.
- Unaprijediti istražne sposobnosti policijskih službenika.
- Povećati efikasnost Policije Brčko Distrikta BiH u borbi protiv interne i eksterne korupcije.

U ostvarivanju svih šest ciljeva koji predstavljaju prioritetnu matricu strateškog razvoja Policije Brčko Distrikta BiH u cilju izgradnje iste kao moderne visokoprofesionalne agencije za provođenje zakona, Policija Brčko distrikta BiH u metodološkom smislu definiše **strategije** (moduse) za postizanje tih ciljeva.

Na osnovu **strategija** za ostvarenje strateških ciljeva definišu se godišnji operativni ciljevi koji vrlo egzaktno predstavljaju operacionalizaciju implementacije ovog plana na godišnjem nivou i isti su predmet godišnjih operativnih planova.

POKAZATELJ PRIJAVLJENIH KRIVIČNIH DJELA U NAVEDENIM OBLASTIMA

1. STRUKTURA PRIJAVLJENIH KRIVIČNIH DJELA	2005	2006	2007	2008	2009
---	------	------	------	------	------

KRIVIČNA DJELA PROTIV BRAKA, PORODICE I MLADIH	63	67	55	26	32
NASILJE U PORODICI	60	63	55	26	29
IZBJEGAVANJE IZDRŽAVANJA	2	3	0	0	3
ZAPUŠTANJE ILI ZLOSTAVLJANJE DJETETA	1	1	0	0	0
KRIVIČNA DJELA PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA	17	15	43	6	12
RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA	17	15	43	6	10
RATNI ZLOČIN PROTIV RATNIH ZAROBLJENIKA	0	0	0	0	1
PROTUPRAVNO UBIJANJE I RANJAVANJE NEPRIJATELJA	0	0	0	0	1

Prema podacima u vezi sa broj slučajeva prosjačenja u Brčko Distriku BiH, prema godina, kako slijedi:

- u 2004. godini, 35 slučajeva
- u 2005. godini, 64 slučaja
- u 2006. godini, 90 slučajeva
- u 2007. godini, 107 slučajeva
- u 2008. godini, 113 slučajeva i
- u 2009. godini, 262 slučaja.

Preporuka br. 20.

Parlamentarna skupština BiH je 24. 6. 2010. godine, po proteku više od dvije godine od otpočinjanja intenzivnog rada na reviziji jednog izuzetno važnog i kompleksnog strateškog dokumenta, usvojila Revidiranu strategiju BiH za provedbu Aneksa 7. Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Pored pregleda aktuelnog stanja, u ovom dokumentu identificirani su problemi i date preporuke i mjere za provođenje strateških reformi i ciljeva na unapređenju stanja u oblastima:

- 1. rekonstrukcije stambenih jedinica izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika, zatvaranja kolektivnih centara i rješavanja pitanja alternativnog smještaja raseljenih osoba i povratnika i socijalnog stanovanja sa posebnim akcentom na probleme raseljenih osoba i izbjeglica i stambenog zbrinjavanja ranjivih kategorija povratnika;**
- 2. dovršetka procesa povrata imovine i stanarskih prava izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika;**
- 3. elektrifikacije povratničkih naselja i pojedinačnih stambenih jedinica povratnika;**
- 4. rekonstrukcije infrastrukture u mjestima od interesa za povratak izbjeglica, raseljenih osoba i povratnika;**
- 5. zdravstvene zaštite raseljenih osoba i povratnika;**
- 6. socijalne zaštite raseljenih osoba i povratnika;**
- 7. ostvarivanja prava na školstvo raseljenih osoba i povratnika;**
- 8. prava na rad i upošljavanje raseljenih osoba i povratnika;**
- 9. sigurnosti raseljenih osoba i povratnika i deminiranja područja povratka;**
- 10. prava na naknadu štete raseljenim osobama, izbjeglicama i povratnicima.**

Revidiranom strategijom, napravljen je jedan sveobuhvatan pravni i operativni okvir, čija provedba će rezultirati unapređenjem pristupa pravima izbjeglica iz BiH i raseljenih osoba, iz Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Preporuka br. 21.

Parlamentarna skupština BiH je 24. 6. 2010. godine usvojila Revidiranu strategiju za provedbu Aneksa 7. Dejtonskog mirovnog sporazuma, kojom je zatvaranje kolektivnih centara poznato kao nesumnjiv prioritet.

Identificirano je da je neophodno osmisлити decidne i jednoobrazne kriterije za procjenu posebnih potreba stanara u kolektivnim centrima/alternativnom smještaju kako bi se definirale dugoročne mjere za postizanje trajnog rješenja, te je ustanovljeno da je za konačno zatvaranje kolektivnih centara potreban transparentan i multidisciplinarni pristup za osiguranje trajnih rješenja za ljude koji su smješteni u kolektivnim centrima.

S tim u vezi, usvojene su sljedeće preporuke i mjere koje će se prioritetno provoditi:

- U skladu sa stvarnim i iskazanim potrebama trenutnih korisnika kolektivnih centara izraditi programe i projekte koji će za cilj imati potpuno pražnjenje ovog vida stanovanja. Naročitu pažnju neophodno je posvetiti posebno ranjivim kategorijama kao što su djeca bez roditelja, samohrane majke, stari, bolesni i invalidne osobe, kako bi se osigurao adekvatan pristup njihovim pravima.
- Obaviti sveobuhvatno individualno profiliranje svih stanara u kolektivnim centrima/alternativnom smještaju radi osmišljavanja primjerenih trajnih rješenja za najugroženije osobe (od jedinstvenih projekata povratka, do osiguranja institucionalne zaštite i/ili socijalnog stanovanja u mjestima raseljenja itd.);
- Utvrditi i osigurati zakonske i proceduralne mjere zaštite koje uređuju proces uz potpuno poštivanje prava raseljenih osoba, uključujući sprečavanje posljedica prisilnih deložacija na osobe koje su u stanju potrebe i osigurati pristup dostojanstvenom i trajnom stanovanju za osobe u stanju potrebe;
- Ograničiti svako novo smještanje u postojeće kolektivne oblike zbrinjavanja i spriječiti formiranje i nastanak novih, bilo formalnih, bilo neformalnih kolektivnih oblika stambenog zbrinjavanja, te umjesto toga osigurati drugi vid adekvatnog stanovanja za one koji su u stanju potrebe.

Imajući u vidu činjenicu da u BiH još uvijek ima oko 160 izbjegličkih centara, u kojima živi 2.865 porodica, odnosno 7.490 osoba, BiH je u cilju ukidanja kolektivnih centara u pregovorima sa Razvojnomo bankom Vijeća Evrope (CEB) oko osiguranja potrebnog kredita cca 40 miliona Eura. Za ovu aktivnost već je sačinjen projekat u saradnji sa UNHCR-om i nadležnim službama Banke kako bi se pristupilo zatvaranju pomenutih kolektivnih centara za izbjeglice i raseljene osobe u BiH, kao i za one koji koriste prostore a nemaju taj status. Osigurana su sredstva u iznosu od 100.000 Eura za izradu studije izvodljivosti. Kredit bi se realizovao u naredne tri godine i obuhvatiće rekonstrukciju postojećih stambenih objekata korisnika izbjegličkih centara, izgradnju novih objekata, kao i izgradnju novih zajedničkih objekata za ove kategorije građana (gerijatrijskog ili sličnog tipa).

Preporuka br. 22.

Ustavom BiH je, između ostalog, utvrđeno da se nijednoj osobi neće uskratiti državljanstvo BiH ili entiteta arbitrarno na način da osoba ostane bez državljanstva i da nijedna osoba neće biti lišena državljanstva BiH ili entiteta po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, vlasništvo, rođenje ili bilo koji drugi status.

Prema Ustavu BiH, u oblasti koja uređuje pitanje **prava na identitet** postoji podijeljena nadležnost. Tako su propisi o ličnoj karti, prebivalištu, boravištu, jedinstvenom matičnom broju i kretanju i boravku stranaca i azilu **u isključivoj nadležnosti institucija BiH**, dok su

propisi o **državljanstvu u nadležnosti institucija BiH i entiteta**. U isključivoj **nadležnosti entiteta i Brčko Distrikta BiH** su propisi kojima je regulirano pitanje upisa u matične knjige i određivanje ličnog imena.

Registracija po rođenju jedno je od osnovnih ljudskih i dječijih prava i preduslova za ostvarivanje prava u drugim oblastima života kao što su **pravo na identitet, pravo na obrzovanje, pravo na zdravstvenu zaštitu i drugo**. Sa problemom neupisa djece u matične knjige rođenih posebno romske djece, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH susreće se već duži period. Djelovanje na rješenu ovog problema sa kojim se u najvećoj mjeri susreću pripadnici romske populacije u BiH, kao i pripreme za realizaciju zadataka preuzetih potpisivanjem Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, trebali bi doprinjeti poboljšanju statusa romske populacije, te stvaranju uslova za njihovo društveno uključivanje.

Zakonodavni okvir BiH, vezan za pravo na identitet uređuje sljedeća pitanja: **upis u matičnu knjigu rođenih, određivanje ličnog imena, određivanje jedinstvenog matičnog broja i državljanstvo**.

Kako bi se rješavanju ovog problema pristupilo na sistematičniji i sveobuhvatniji način vlasti u BiH, odnosno Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, u saradnji sa nekim međunarodnim organizacijama i institucijama u BiH **preuzeli su više aktivnosti na rješavanju ovog složenog i evidentnog problema u BiH**.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je krajem 2009. godine, **sprovelo i proces evidentiranja i uspostavu baze podataka o potrebama Roma u BiH** koja je, između ostalog osigurala podatke o potrebama Roma u BiH zaključno sa 31. 1. 2010. godine u oblasti matičnih evidencija, posjedovanju ličnih dokumenata, pristupu pravu na zdravstveno osiguranje, državljanstvo i slično. Primjera radi, po osnovu realizacije ovog procesa uočeno je da, u F BiH nije upisano u matičnu knjigu rođenih 384, u RS 69, u Brčko Distriktu BiH 18 osoba pripadnika romske manjinske zajednice u BiH. Zdravstveno osiguranje u F BiH nema 4654, u RS 487, u Brčko Distriktu BiH 59 Roma, od ukupno trenutnog procjenjenog broja ove populacije od **16.762, odnosno oko 4.500 domaćinstava**.

U saradnji a entitetskim nadležnim ministarstvima i institucijama dogovoreno je da se u entitetske zakone koji regulišu oblast zdravstvenog osiguranja na nivou RS i od 2009. godine u F BiH ugrade odredbe da se obaveznim osiguranjem obuhvate sva djeca od 0 – 15 godina (koji ne ostvaruju pravo na zdravstveno zaštitu prema drugom osnovu) i osobe preko 65. godina starosti.

Također, u saradnji sa UNICEF-om Misijom u BiH, nadležnim državnim i entitetskim institucijama i pravnim stručnjacima u oblasti zaštite dječijih i ljudskih prava, urađena je i **Pravna analizu zakonodavstva BiH koje reguliše oblast registracije rođenja**. Analiza je pokazala svu složenost ovog problema, opisala pojavne oblike, te dala odgovarajuća **zaključna razmatranja i preporuke**.

Ova pravna analiza poslužit će državnim i entitetskim vlastima da sistematičnije pristupe razmatranju promjene propisa koji regulišu ovu oblast, te na taj način pomoći stvaranju okruženja koje će omogućiti društveno uključivanje ne samo pripadnika romske manjine u BiH nego i ostale djece i građana koji u ovom trenutku nisu u mogućnosti ostvariti pravo na identitet.

Vlasti BiH i UNHCR kada je u pitanju oblast smanjenja i prevencija apatridije i fenomena neregistrovanih osoba bez pravnog identiteta, od kojih su mnogi Romi, je značajno su

usmjerena ciljane aktivnosti na osiguravanju pomoci Romima u svrhu upisa u maticne knjige i ostale evidencije i pribavljanje neophodnih dokumenata, što je preduslov za uzivanje svih ostalih prava. UNHCR u partnerstvu sa vlastima u BiH, uz pomoć pravniku udruženja „Vaša prava BiH“, od maja 2008. godine obezbjeđuje besplatnu pravnu pomoć ugroženim Romima sa ciljem upisa u matične knjige, regulisanja ličnih stanja, te pribavljanja neophodnih dokumenata. Ovu aktivnost podržava Evropska Unija, Vlada Svičarske i Kneževina Lihtenštajn.

Kao rezultat navedenih aktivnosti zaključno sa decembrom 2009. g., uspješno je riješeno 776 zahtjeva za pravnu pomoć u ovoj oblasti, od čega je bilo 306 upisa u matične knjige rođenih kako djece tako i odraslih. Najviše je bilo naknadnih upisa u matičnu knjigu rođenih, jer se samo u 18 slučajeva radilo o upisu u matičnu knjigu rođenih u redovnom roku. Pored ovih predmeta, Vaša prava BiH su također pružali besplatnu pravnu pomoć Romima u ostvarivanju ostalih prava. Do kraja 2009. godine, besplatno je pribavljeno 1482 različitih dokumenata u te svrhe, uključujući i dokumente iz susjednih zemalja, koje su također uključene u projekat regionalnog karaktera koji podržava Evropska Unija. Tokom 2009. godine, 546 osobe je dobilo besplatnu pravnu pomoć od čega je bilo 205 naknadnih upisa u matičnu knjigu rođenih.

Najveći broj osoba kojima je pružena besplatna pravna pomoć je identifikovano na terenu od strane pravniku organizacije „Vaša prava BiH“ i uz pomoć romskih nevladinih organizacija, romskih medijatora i ostalih romskih aktivista koji su potpomogli ovaj proces.

Plan akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH (2003.) je usklađen je sa odredbama Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", broj 18/03.), koji utvrđuje da:

- Svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi (član 4. Okvirnog zakona).
- Jednak pristup i jednake mogućnosti podrazumijevaju osiguranje jednakih uvjeta i prilika za sve, za početak i nastavak daljeg obrazovanja. (član 4. Okvirnog zakona)
- Jezik i kultura svake značajnije manjine koja živi u BiH poštivat će se i uklapati u školu u najvećoj mjeri u kojoj je to izvodivo, u skladu s Okvirnom konvencijom o zaštiti prava nacionalnih manjina (član 8. Okvirnog zakona).

Sve nabrojano je u skladu sa međunarodnim instrumentima koji se direktno primjenjuju u BiH na osnovu Ustava BiH, odnosno Aneksa IV Općeg okvirnog sporazuma za mir.

Također, akcioni plan je dosljedan odredbama Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina ("Službeni glasnik BiH", broj 06/03), koji utvrđuje da neovisno o broju pripadnika nacionalne manjine, entiteti i kantoni su obavezni osigurati da pripadnici nacionalnih manjina, ako to zahtjevaju, mogu učiti svoj jezik, svoju književnost, historiju i kulturu na jeziku manjine kojoj pripadaju, kao dodatnu nastavu.

Akcionim planom je definisan sveobuhvatni cilj čija je svrha unaprijediti pristup sistemu redovnog obrazovanja Roma u Bosni i Hercegovini putem rješavanja brojnih prepreka sa kojima se trenutno suočavaju i to praktična, sistemska, pitanja šire prirode, istovremeno učvršćujući učešće romskih zajednica i zalaganje za potpuno uključivanje njihove djece u redovno obrazovanje.

U izradi Plana akcije o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH bila su uključena i dva ministarstva BiH; Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice i

Ministarstvo civilnih poslova sa određenom ulogom u koordiniranju i monitoringu aktivnosti u implementaciji istog. Vijeće ministara BiH je Akcioni plan prihvatilo i predložilo svim ostalim nivoima izvršne vlasti u BiH da, također, prihvate sve sadržaje i norme sadržane u njemu i smatra ga sastavnim dijelom Strategije BiH za rješavanje problema Roma, u segmentu koji se odnosi na sferu obrazovanja romske nacionalne manjine u BiH.

Međutim, nakon iskustva stečenih na više od šest godina primjene, došlo se do zaključka da Akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH, posebno u segmentu koji se odnosi na Rome nije u potpunosti suglasan, kako sadržinski tako i metodološki, trenutnim potrebama i na nivou teksta, i na nivou normi koje propisuje i imperativa koji se nalažu pojedinim relevantnim subjektima vladinog i nevladinog sektora u njegovoj implementaciji, koji se, uz mnoge nejasnoće i prepreke, otežano odvija i daje nedovoljne rezultate, kako s finansijskog aspekta (nabavka udžbenika, pribora, opreme, plaćanje prevoza, toplih obroka i sl.), tako i s aspekta povećanog procenta novoupisanih romskih učenika u osnovne škole, organiziranje ljetnjih škola, uključivanje romskih asistenata u obrazovni proces, itd.

Jula 2008. na sjednici Vijeća ministara BiH usvojen je Akcioni plan za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite i na istoj sjednici se odlučilo o pristupanju BiH Dekadi inkluzije Roma 2005. – 2015., što je formalizovano potpisom septembra 2008. na sjednici Upravnog Komiteta Dekade u Beogradu.

Dekada je angažovana u četiri ključne oblasti za prestanak diskriminacije i smanjene nejednakosti, a to su smještaj, zapošljavanje, zdravstvo i obrazovanje kao usklađen, otvoren i transparentan proces.

Imajući u vidu manjkavosti koje su navedene u vezi Akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma i pripadnika ostalih nacionalnih manjina u BiH (2003.), te da su se na 16. sastanku Međunarodnog upravnog komiteta programa „Dekade romske inkluzije” (održanog u Beogradu, 25. i 26. juna 2009. godine, na kojem su prisustvovali i predstavnici BiH), prisutne zemlje članice dogovorile oko preporuka i prijedloga u cilju sprječavanja diskriminacije u obrazovanju, Ministarstvo je bilo nosilac izrade Revidiranog akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma u BiH.

U Revidiranom akcionom planu o obrazovnim potrebama Roma ugrađeni su principi i preporuke sa Beogradske konferencije o obrazovanju kao „mapa puta“ za buduće faze rada na obrazovanju, i ubrzavanju progressa prema cilju istinskog uključivanja obrazovanja za svu djecu.

Konkretno, ovim dokumentom definirani su ciljevi i mjere za jednake mogućnosti učešća u obrazovanju Roma, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, i pomoć djeci nepovoljnog društvenog položaja da postignu bolje rezultate u školovanju, a u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava o pravu nacionalnih manjina na obrazovanje.

Vijeće ministara BiH je 14. jula 2010. godine usvojilo Revidirani akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma, od čije implementacije će zavisiti i rezultati poboljšanja ukupnog društvenog položaja Roma u BiH.

Preporuka br. 23.

BiH je shodno preporukama UN Komiteta za ljudska prava (paragrafi 8, 14, 19 i 23.) u traženom roku informisala nadležni UN komitet o izmještanju romskog naselja Butmir koji

pripada općini Ilidža. Tom prilikom je konstatovano da su u vremenu, januar 2008. – februar 2009. godine, trajno zbrinute 33 romske porodice, za koje je izgrađeno osam (8) stambenih blokova i to, na područjima pet (5) općina Kantona Sarajevo: dva stambena bloka sa šest stambenih jedinica na području opštine Ilidža, dva stambena bloka sa osam stambenih jedinica na području općine Ilijaš, jedan stambeni blok sa četiri stambene jedinice na području sarajevske općine Novi Grad, dva stambena bloka sa osam stambenih jedinica na području općine Vogošća i dva stambena bloka sa osam stambenih jedinica na području opštine Hadžići.

Projekat je realizovan u saradnji između Vlade Kantona Sarajevo (u iznosu od 450.000 KM) i Vlade Švedske – SIDA projekat koja je angažovala sredstva u iznosu od 1.415.200,00 KM. Implement projekta bio je i Caritas Schweiz koji je edukovao 10. mladih Roma (korisnika) po pitanju zapošljavanja uz kraći kurs opismenjavanja i obučavanja o osnovnim građevinskim zanatima.

Uspješno preseljenje Roma završeno je 3. juna 2009. godine. Projekat je realizovan u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima i uz pravnu podlogu o načinu korištenja i održavanja izgrađenih stambenih objekata. Dakle, ovoj aktivnosti pristupilo se na human i nediskrimirajući način.

Mada je od useljenja Roma u novosagrađene objekte proteklo u najboljem redu uz zadovoljstvo svih, nakon izvjesnog vremena Ministarstvu za stambena pitanja Kantona Sarajevo stigla je obavijest da je došlo do devastiranja jednog broja stambenih jedinica od strane novih stanara u općini Ilijaš. Utvrđivanjem činjeničnog stanja nadležni organi došli su do saznanja da je od osam stambenih jedinica u Ilijašu bez stanara u to vrijeme ostalo šest stambenih jedinica. Odmah nakon toga, uz obavljenu zakonsku proceduru, sa dva stanara je raskinut ugovor o korištenju stambene jedinice. Budući da su pomenuti stanovi u nadležnosti općine, slobodni objekti su dodijeljeni na korištenje onim romskim porodicama koji su nastanjeni na području opštine Ilijaš a koje nemaju riješeno stambeno pitanje.

Preporuka br. 24.

BiH je okončala proces ratifikacije Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. Ratifikacija Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima postprijemna je obaveza BiH u članstvo Vijeća Evrope. Postupkom ratifikacije bilo je potrebno na adekvatan način izvršiti odabir članova Povelje koje BiH prihvata, kao i izvršiti izbor manjinskih jezika koji će se koristiti.

Budući da je BiH složena država, pored Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH u procesu ratifikacije predmetnog međunarodnog dokumenta bilo je potrebno da se uključe i nadležna entitetska ministarstva kao i ministarstva u Vladi Brčko Distrikta BiH (u čiju je nadležnost je oblast kulture i obrazovanja), kao i da na isto nadležna ministarstva i institucije daju svoje mišljenja. Mišljenja su dobivena i odabrani su članovi Povelje koje BiH treba da prihvati. U svrhu što bolje realizacije ovog zadatka u ovaj proces bio je uključen i Sekretarijat Vijeća Evrope koji se između ostalog bavi pitanjem upotrebe i zaštite manjinskih jezika zemalja članica Vijeća Evrope.

Nakon usvajanja prijedloga Odluke o ratifikaciji Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima od strane Vijeće ministara BiH i oba Doma Parlamentarne skupštine BiH, očekuje se vrlo brzo i okončanje postupka ratifikacije iste u Predsjedništvu BiH.

Preporuka br. 25.

Ustavni sud BiH Odlukom od 31. marta 2006. godine, utvrdio je da se u oba entiteta u BiH koriste znamenja, vjerski i nacionalni simboli koji imaju diskriminatorski odnos prema pojedinim nacionalnim grupama. Utvrđeno je da čl. 1. i 2. Zakona o grbu i zastavi Federacije BiH i čl. 2. i 3. Ustavnog zakona o zastavi, grbu i himni RS nisu u skladu sa čl. II/4 Ustava Bosne i Hercegovine, i da se kose sa čl. 1.1. i 2.a i c Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije iz Aneksa I na Ustav BiH.

Istom odlukom je utvrđeno da član 2. Zakona o upotrebi zastave, grba i himne, u dijelu kojem je propisano da se zastavom, grbom i himnom RS „predstavlja državnost RS“, nije u skladu sa čl. I/1. i I/2 Ustava BiH i da član 3. Zakona o upotrebi zastave, grba i himne, u dijelu kojim je propisano da se simboli RS upotrebljavaju „u skladu sa moralnim normama srpskog naroda,, nisu u skladu sa članom II Ustava BiH, u vezi sa čl. 1.I. i 2.a) i c) Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije iz Aneksa I na Ustav BiH, te ih je Ustavni sud BiH u tom dijelu i ukinuo. Ukinute odredbe prestale su važiti narednog dana od objavljivanja Odluke Ustavnog suda BiH u „Službenom glasniku BiH“, što je u skladu sa članom 63. stav 3. Pravila Ustavnog suda BiH.

Donošenje takve odluke Ustavni sud BiH obrazložio je činjenicom da je legitimno pravo bošnjačkog i hrvatskog naroda u Federaciji BiH, odnosno srpskog naroda u Republici Srpskoj, da se moraju dati jednaka prava kako srpskom narodu u Federaciji BiH, tako i bošnjačkom i hrvatskom narodu u RS.

Mada ovo pitanje još uvijek nije do kraja razriješeno u globalu može se konstatovati da vlasti oba entiteta poštuju Odluku Ustavnog suda BiH.

Popis skraćénica:

BiH – Bosna i Hercegovina

F BiH – Federacija Bosne i Hercegovine

RS – republika Srpska

Ministarstvo – Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
CŽR – civilne žrtve rata
RVI – ratni vojni invalidi
F MUP – Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova
FUP – Federalna uprava policije
K MUP – Kantonalni ministarstvo unutrašnjih poslova
MUP RS – Ministarstvo unutrašnjih poslova
PU – Policijska uprava
ZKP BiH – Zakon o krivičnom postupku BiH
KZ BiH – Krivični zakon BiH
KZ F BiH – Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine
KZ RS – Krivični zakon RS
VSTV – Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH
IPA – Instrument pretpristupne pomoći
UNDP *United Nations Development Programme* - [Razvojni program Ujedinjenih nacija](#)
OSCE - Organizacija za sigurnost i kooperaciju u Evropi
UNHCR - *United Nations High Commissioner for Refugees* - Agencija Ujedinjenih naroda za pomoć izbjeglicama
ICTY - The International Criminal Tribunal - Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju
ICMP - Međunarodna komisija za nestale osobe,
ICRC – Međunarodni komitet crvenog križa/krsta,